

Projectverslag

Inclusief Werk in Nijkerk (IWiN)

Evaluatie en verkregen inzichten rond de toepassing van Participatiefilm en het referentiekader voor nieuwe, innovatieve en toekomstbestendige samenlevingsvormen.

Voor Provincie Gelderland en gemeente Nijkerk





Je bent pas echt beperkt,
als je niets leert van mensen
met een beperking!

Deze tekening van Jabbertje 'Je bent pas echt beperkt als je niets leert van mensen met een beperking!' is beschikbaar gesteld aan het project door de de tekenaar René Speelman, bewoner van Nijkerk.

Auteur: Edwin Luitzen De Vos

Telefoon/mobiel: 06-21227481

E-mail: edldevos@gmail.com

Voor:

 provincie
Gelderland

(subsidie SOCIAAL PROFIEL 2015, Zaaknummer: 2015-005535)

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Doelstelling provincie, gemeente, DSiN en Participatiefilm.....	9
1.1 Beleidskader Sociaal Profiel provincie Gelderland.....	9
1.2 Doelstelling gemeente Nijkerk	10
1.3 Doelstelling Disability Studies	11
1.4 Vooroordelen, stigma's en Participatiefilm.....	12
1.4.1 Gelaagde stigmatisering	13
1.4.2 Stigma verminderen	14
1.5 Wat is Participatiefilm?	14
1.5.1 PF verschilt van documentaire film	14
1.5.2 Waar Participatiefilm inzetten	15
1.5.3 Hoe Participatiefilm inzetten.....	15
2. Aanpak project Inclusief Werk in Nijkerk.....	16
2.1 Bouwen op bestaande initiatieven.....	16
2.2 Participatiefilm met medewerkers.....	17
2.3 Uitvoering, activiteiten en processen.....	18
2.3.1 Activiteiten in 2015, algemeen.....	18
2.3.2 PF-activiteiten in 2015.....	19
2.3.3 PF-activiteiten in 2016.....	20
2.3.4 Verder in 2017	27
2.4 Medewerking gemeente	27
2.5 Enkele films	28
3. Resultaat, analyse, leren en verbeteren	29
3.1 Evaluatie van Participatiefilm.....	29
3.1.1 Invloed op stigma's rond deelnemers	29
3.1.2 Overzicht bevindingen begeleiders	30
3.2 Evaluatie contact-interventies	31
3.2.1 Verbetering van mogelijkheden als uitgangspunt.....	31
Tabel 3.1 Contact-interventies en hun succes	32
3.2.2 Het maatschappelijke belang van het project.....	34
3.3 Publiciteit.....	35

Tabel 3.2 Publiciteit en sociale media	35
4. Conclusies en aanbevelingen	37
4.1 Overdragen en leren van het project	37
4.2 Werken aan Inclusie Agenda Nijkerk.....	39
4.3 Inzet van Participatiefilm.....	41
4.3.1 Stigmareductie	41
4.3 Hoe verder?	42
Bibliografie	44

(Voor bijlagen, zie apart document)

Bijlage A. Capability Approach: Mogelijkheden scheppen.....	
Bijlage B. AAN DE SLAG MET GAMES: VIER PF SPELEN	
1. HET NAAMSPEL.....	
2. VERDWIJNSPEL	
3. VERANDERING IN BEELD	
4. STORYBOARD TECHNIEK.....	
Bijlage C. Verbetermodel voor de Inclusieve Stad	
Bijlage D. “Ebb” de app voor mensen met een verstandelijke en/of communicatieve beperking	

Voorwoord

Het project *Inclusief Werk in Nijkerk (IWiN)*, mogelijkheden scheppen in werk en gemeenschap met methode *Participatiefilm* startte in het najaar van 2015.

Er bij horen, ‘beloning’ is een wens van mensen die getroffen worden door gezondheidgerelateerde vooroordelen en sociale uitsluiting. Sociale acceptatie van mensen met een verstandelijke of zichtbare beperking is niet vanzelfsprekend. Dat geldt ook voor mensen met een niet zichtbare beperking, zoals Niet-Aangeboren Hersenletsel. Een 'label' of stigma heeft direct invloed op hun economische en maatschappelijke situatie wanneer zij geen reguliere baan vinden of niet naar eigen wens kunnen bijdragen aan de gemeenschap. Daarmee is hun zelfvertrouwen in het geding.

Aandacht voor het belang van gezondheidgerelateerde ‘labels’ neemt toe vanwege medicalisering van afwijking van het ‘normale’. In internationale projecten is ervaring opgedaan met stigmareducerende activiteiten. Vooral ‘Contact-interventies’ met bijeenkomsten waar mensen met een beperking aan hun omgeving tonen wat zij bijdragen aan ondernemingen en de sociale gemeenschap verhogen hun zelfvertrouwen en verminderen vooroordelen. Daarbij heeft in het buitenland het gebruik van de methode ‘Participatory Video’, een vorm van contact-interventie die mensen bij elkaar brengt, een bewezen positief effect gehad op vermindering van vooroordelen en bevorderen van arbeidsparticipatie. ‘Participatory Video’, waarbij mensen met een beperking zelf een korte film maken (en vertonen) over hun situatie en wat zij kunnen bijdragen, brengt mensen met elkaar in contact en neemt angsten weg.

De provincie Gelderland en de gemeente Nijkerk hebben belangstelling voor dit innovatieve project. In [hoofdstuk 1](#) beschrijven we waarom en hoe zij dat doen.

Doel van het project *Inclusief Werk in Nijkerk* is de methode ‘Participatory Video’, hier vertaald als *Participatiefilm*, door de doelgroep zelf te laten ontwikkelen en te borgen zodat deze vaker in Nijkerk, Gelderland en Nederland ingezet kan worden om gezondheidgerelateerde vooroordelen in de gemeenschap te verminderen. De deelnemers profiteren direct, zowel van het plezier om gezamenlijk een film te maken en te vertonen, als van de sociaal-economische rehabilitatie en de ervaring van ‘er bij horen’, ‘beloning’. Effecten meten en vergelijken bij groepen met een 'label' is onderdeel van het project. Daarom participeren mensen met een licht verstandelijke beperking, ‘gezonde’ mensen met een zichtbare beperking en mensen met niet zichtbare beperkingen, zoals Niet-Aangeboren Hersenletsel¹, in alle onderdelen van het project.

Er zijn voor dit project in zeven korte Participatiefilms gemaakt door en over personen met een beperking onder deskundige begeleiding ([hoofdstuk 2](#)). Meerdere groepen filmers startten na elkaar over een periode van 13 maanden. De mensen met een beperking zijn (en worden) in elk aspect van het project betrokken: Niets over ons, zonder ons! De gemengde groep jongeren maakten ieder een film onder eigen regie en presenteren deze in de eigen omgeving, voor groter publiek en op de sociale media ([hoofdstuk 3](#)). Een interactieve leer- en actiebenadering is gebruikt om gedurende de uitvoering van het project continu de methode en processen te verbeteren. De verandering bij de deelnemers en hun omgeving is bestudeerd met behulp van de ‘Capability Approach’ (mogelijkheden scheppen) en het ‘verbetermodel’.

Vanaf de start van het project zijn ouders en verzorgers, bedrijven, ondernemingen, onderwijs en maatschappelijke organisaties in Nijkerk, waaronder Careander en café-restaurant ‘De Postkamer’ en de gemeente betrokken. Vaardigheden van deelnemers en organisaties verbeteren en borgen van de

¹ Deze doelgroepen sluiten aan op het Nationaal (onderzoeks) Programma Gehandicapten dat het ministerie van VWS en ZON-mw de komende acht jaar laten uitvoeren en waarin DSiN participeert.

methode zijn doelstellingen van dit project. Wetenschappelijke publicaties en verbale en digitale presentaties zorgen voor verdere verspreiding in Gelderland en Nederland².

Het kernteam van DSiN medewerkers wordt gevormd door: Anja Vedder, Sofie Sergeant en Edwin L. De Vos (projectleider). Met subsidie van DSiN voor een promotieonderzoek naar 'Inclusieve Steden' bij Disability Studies aan VUmc krijgt het project in 2017 een vervolg tot 2020.

Inclusieve Stad projecten samen met de gemeente

Op de langere termijn richt dit project zich, zoals andere 'Inclusieve Stad'-projecten van DSiN in onder meer Almere en Geldermalsen, op verbetering van de positie en mogelijkheden van mensen met een beperking. Veel mensen met een beperking zijn sociaal en economisch kwetsbaar en participeren minder. Gemiddeld hebben zij een lager opleidingsniveau, minder banen bij reguliere werkgevers, lager besteedbaar inkomen, slechtere huisvesting, minder transportmogelijkheden en minder mogelijkheden tot deelname aan sociale, culturele en sportactiviteiten. Met 'Inclusieve Stad'-projecten streven wij naar een leefbare samenleving in een inclusieve gemeente waar mensen met en zonder een beperking gelijke kansen en mogelijkheden hebben. Daarvoor worden handvatten ontwikkeld om hindernissen en sociaal isolement van mensen met een beperking en andere kwetsbare groepen aan te pakken, samen met de gemeente, welzijnsorganisaties, andere stakeholders en buurt- en dorpsbewoners. De aanpak bestaat uit het inventariseren van goede praktijken en vinden en betrekken van mensen die hun energie in de leefbare samenleving willen stoppen. Met hen organiseren we bijeenkomsten waar initiatieven, organisaties, bestuurders en burgers elkaar ontmoeten en elkaar versterken en mensen met een beperking tonen wat zij wel kunnen. Dit met het oog op het verdwijnen van stigma's, vooroordelen en 'labels' en het bevorderen van (zelf)vertrouwen van mensen met een beperking en hun omgeving. Dit wordt door Disability Studies en de Capability Approach omschreven als 'Enablism', en te vertalen als 'mogelijk maken'. Voor het veranderen van de samenleving wordt gebruik gemaakt van contact-interventies, waarbij mensen met en zonder beperking elkaar ontmoeten. De ontwikkelde methode Participatiefilm is zo'n contact-interventie. Voor het ontmoeten worden meerdere nieuwe technologieën ingezet, en dan vooral film, Internet, Blogs, Facebook, YouTube en Websites. Maar ook traditionele technieken, zoals toneel, muziek en radio worden gebruikt.

DSiN is van mening dat lokaal en wijkgericht werken onder voorwaarden kan leiden tot het aanpakken van sociaal isolement en betere participatie en zorg en propageert daarom inclusieve steden, dorpen en gemeenten. In een Inclusieve gemeente zijn mensen met een beperking op alle niveaus in de samenleving betrokken en zijn ze ook co-producent van diezelfde samenleving. De in het onderhavige project te ontwikkelen methode Participatiefilm zal daarom bijdragen aan het toewerken naar een inclusieve gemeente Nijkerk. Het college van B&W Nijkerk stemde er mee in dat DSiN de opgedane kennis en ervaring vanaf 2015 inzet en de methode Participatiefilm ontwikkelt om vooroordelen te verminderen en 'Inclusief werk' voor mensen met een beperking te bevorderen.

Leefbaarheid van steden en dorpen van groot belang voor provincie Gelderland

Het project is gesitueerd in de gemeente Nijkerk omdat het een gemeente is waar innovaties ontwikkeld en verder verspreid kunnen worden. Nijkerk omschrijft zichzelf als ontwikkelgemeente die de poort vormt naar zowel de Randstad, als de Veluwe. Naast de kernen Nijkerk, Hoevelaken en Nijkerkerveen is er een aantal buurtschappen met elk een eigen identiteit, maar ook een natuurgebied, een groot buitengebied met een voornamelijk agrarisch karakter en een aantal gunstig gelegen bedrijventerreinen.

² In het kader van Programma Sociaal Profiel 2015 van de provincie Gelderland.

Op bestuurlijk gebied werkt Nijkerk samen met noordwestelijke Veluwe gemeenten in Gelderland, onder meer in de zogenaamde FoodValley. De gemeente mag groeien van 40.000 naar 50.000 inwoners. Het centrum van de stad Nijkerk wordt gerenoveerd en er worden nieuwe wijken gebouwd, vooral richting Amersfoort-Vathorst. Daarom wordt veel samengewerkt met de regio Amersfoort, zoals op terreinen van infrastructuur, transport en zorg. Daarbij staat de gemeentelijke organisatie open voor maatschappelijke innovaties.

Het opleidingsniveau van de huidige bevolking van gemeente Nijkerk komt overeen met het gemiddelde voor Gelderland, evenals de financiële situatie van huishoudens. Daarbij valt op dat het percentage burgers dat afhankelijk is van een Bijstandsuitkering relatief laag is (1%) net zoals in de andere FoodValleygemeenten (Kernkaart Nederlandse Gemeenten, 2016). Sport en gezondheid zijn belangrijke thema's in Nijkerk. Dat blijkt onder meer uit de brede en vele sportfaciliteiten in de gemeente.

Als 'voedselproducerende' gemeente heeft Nijkerk bijzondere mogelijkheden en beperkingen, die per kern verschillen. Al sinds jaar en dag moeten mensen in kleine kernen bij een bepaalde zorgvraag verhuizen (VNG, 2013) en dat is waarschijnlijk vooral in de buitengebieden van Nijkerk het geval. De kleinschaligheid van de kernen samen met de saamhorigheid die de kerken en maatschappelijke organisaties kenmerken draagt bij aan onderlinge zorg waardoor veel mensen met een zorgvraag zelfstandig kunnen blijven wonen. Vanwege de bezuinigingen op de zorg sinds 2015 staan de maatschappelijke en zorgorganisaties onder druk omdat hun begrotingsbudget vermindert. Vooral de overgang van de uitvoering van jeugd-zorg naar de gemeente brengt spanningen met zich mee.

Gemeente en de stad Nijkerk

Sinds het jaar 2015 regisseert de gemeente Nijkerk de transformatie van het stelsel van ondersteuning en zorg. De FoodValleygemeenten Barneveld, Ede, Nijkerk, Scherpenzeel, Renswoude, Rhenen en Veenendaal werken deels in regionaal verband samen bij de transitie en transformatie. Zo is er voor de regio FoodValley een gezamenlijk knooppunt ingericht voor de administratieve taken. De gemeenten hebben daarbij afgesproken te werken volgens het principe: "lokaal wat lokaal kan en regionaal wat regionaal moet". Anders gezegd: de samenwerking wordt alleen op die onderdelen georganiseerd waar het moet. Dat heeft onder andere geleid tot een regionale inkoop van jeugdhulp. Andere oplossing die voor het in stand houden van voorzieningen voor jongeren én ouderen wordt genoemd is het 'lokaal' (samen)werken en zoeken naar nieuwe samenwerkingsmethoden. Vanaf begin 2017 werkt de gemeente samen met de bevolking aan een Procesvoorstel Lokale Inclusie Agenda: 'Concreet betekent dit dat [de gemeente] het proces om tot een lokale inclusie agenda te komen niet wil doorkruisen met een apart procesvoorstel voor een lokale inclusie agenda. Kortom, de dialoog [met de burgers] vormt de basis voor het proces om te komen tot een lokale inclusie agenda'³.

Een praktijkvoorbeeld is het ServicePunt. Het doel van het ServicePunt van Sigma is om mensen met een ondersteuningsvraag (beperking) te helpen bij het zoeken en behouden van vrijwilligerswerk.

Het project Inclusief Werk in Nijkerk startte in het najaar van 2015 in de stad Nijkerk⁴ samen met kleine lokale en grotere, soms landelijke, samenwerkingspartners (betrokken organisaties). Later zijn

³ Uit: Concept: Procesvoorstel Lokale Inclusie Agenda (2017) van de gemeente Nijkerk.

⁴ In 1413 kreeg Nijkerk stadsrechten. De centrale ligging tussen aartsbisdom Utrecht en het hertogdom Gelre maakte dat de stad regelmatig strijdtoneel was. In 1412 leidde dit er toe dat het dorp Nijkerk geheel werd verwoest. Nijkerk kreeg als schadevergoeding van de Hertog van Gelre stadsrechten en vrijstelling van tolgeld. Om de stad heen kwamen een gracht met poorten en dijken. Geld voor een muur was er niet.

andere bewoners meer betrokken, met name uit Hoevelaken en Nijkerkerveen. Van de grotere met het project samenwerkende organisaties noemen we de gemeentelijke organisatie, het college van B&W en politieke partijen van Nijkerk, de Provincie Gelderland, Vrije Universiteit Amsterdam en zorgorganisaties Careander, Sigma, J.P. van den Bent en InteraktContour. Kleinere lokale organisaties zijn onder meer De Nijkerkse Uitdaging, Hello You, OpenCoffee en fotografie en nieuwsdienst van H. Koelewijn. Vanuit de leerstoel Disability Studies aan het VUmc te Amsterdam is het wetenschappelijke karakter van de innovatieve aanpak gewaarborgd en de disseminatie van kennis. Dit laatste in de vorm van presentaties tijdens bijeenkomsten met wetenschappers, politici, uitvoerders en betrokken burgers in gemeenschapshuizen in Nijkerk en landelijke bijeenkomsten in Utrecht, Ede en Amsterdam.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 beschrijven we de doelen van het programma SOCIAAL PROFIEL 2015 van de provincie Gelderland en de door de gemeente Nijkerk gekozen WMO- en participatiedoelen en uitvoeringsplannen voor 2015-2017. Vervolgens beschrijven we waarom de methode ontwikkeling Participatiefilm daarop aansluit.

Daarna gaan we in op de acties ter realisatie van onze project doelstellingen en wie daarin participeren (hoofdstuk 2).

In hoofdstuk 3 gaan we in op de resultaten voor verschillende stakeholders in Nijkerk, waaronder ook de niet verwachte. We analyseren resultaten aan de hand van de doelstellingen.

In hoofdstuk 4 trekken we conclusies en doen we aanbevelingen en bespreken de overdraagbaarheid van bevindingen. We sluiten af met een discussie waarin we de resultaten van het project bespreken vanuit bredere perspectief.

1. Doelstelling provincie, gemeente, DSiN en Participatiefilm

Inleiding

DSiN wil methoden ontwikkelen die vooroordelen rond werk, participatie en handicap, of te wel bestaande 'labels' en stigma's en discriminatie op de werkvloer en in de gemeenschap, aanpakken door mensen met een beperking zelf te laten aantonen dat zij wel degelijk kunnen deelnemen aan arbeid en een bijdrage leveren aan de gemeenschap. Daarom ontwikkelden we de methode Participatiefilm, die eerder is gebruikt in internationaal actieonderzoek naar 'vermindering van stigmatisering van arbeidspotentie van mensen met een beperking'. In het onderhavige project sluiten we aan bij de doelstellingen van de provincie Gelderland, zoals geformuleerd in het Beleidskader Sociaal Profiel en de doelstellingen van de gemeente Nijkerk.

1.1 Beleidskader Sociaal Profiel provincie Gelderland

Het programma Sociaal Profiel is één van de beleidsuitwerkingen van Uitdagend Gelderland dat de Provinciale Staten eind 2011 vaststelden. Het beschrijft de afgebakende rol die de provincie Gelderland ten aanzien van gemeentelijk sociaal beleid wil spelen bij het zoeken naar antwoorden op de sociaal-maatschappelijke kwesties van deze tijd. Inspelend op de ontwikkelingen in Gelderland stelde de leden van Provinciale Staten voor 2013 het uitvoeringsprogramma 'Samen op Eigenkracht' vast met concrete speerpunten en doelstellingen. De Uitvoeringsagenda Sociaal Profiel 2015 heeft als titel: Verbinden, Verbreden, Versnellen. De provincie Gelderland geeft daarmee uitdrukking aan de noodzaak tot samenhang en samenwerking tussen partijen en belanghebbenden om de complexe en ingrijpende transities adequaat in te vullen. Dat vraagt volgens de provincie om het ontstijgen van belangen van individuele organisaties, groepen en gemeenten en om het accepteren van onderlinge afhankelijkheid en vertrouwen. Het vraagt ook om durf en inventiviteit. De provincie wil dit ondersteunen en versnellen, vooral daar waar deze voorwaarden zichtbaar worden en nieuwe kansen ontstaan.

De rol van de provincie wordt in de Uitvoeringsagenda 2015 omschreven in termen die nauw aansluiten op het project Inclusief Werk in Nijkerk:

- *Verbinden*: van partijen die op dit veld met elkaar te maken hebben: zorg- en welzijnsaanbieders, ondernemers, gemeenten en burgers, woningcorporaties bij elkaar te brengen.
- *Verbreden*: van kennis en netwerk: Verspreiden/delen van nieuwe kennis, 'best practices', netwerk met 'unusual' suspects, partijen die nog minder bekend zijn maar wel een vernieuwende bijdrage kunnen en willen leveren.
- *Versnellen*: van ontwikkelingen en vernieuwingen, door waar gevraagd gericht en tijdelijk een extra impuls te geven in de vorm van opdracht of subsidie.

De titel *Verbinden, Verbreden, Versnellen* verwijst ook naar complementaire ambities. Ook via ruimtelijk en economisch beleid wil de provincie, waar mogelijk, bijdragen aan verbetering van de sociale infrastructuur. Hierbij wordt gefocust op het woonbeleid en scheiden van wonen en zorg, uitmondend in langer zelfstandig wonen van mensen met een zorgbehoefte. De focus op mobiliteit (basismobiliteit), Topsectoren en innovatie (vooral health) kan bijvoorbeeld bijdragen aan een grotere economische participatie van kwetsbare groepen.

De provincie benoemt in Het programma Sociaal Profiel voor de periode 2013-2016 en in de

Uitvoeringsagenda 2015: Verbinden - verbreden - versnellen vijf sociale thema's. Het project Inclusief Werk in Nijkerk richt zich direct op het thema:

1. *Aandacht voor kwetsbare mensen en groepen en hun participatie in de samenleving.*

Deze tijd van transitie vraagt volgens de provincie om extra aandacht voor de positie van kwetsbare groepen. Er zijn vooral risico's voor diegenen die door sociale, geestelijke, verstandelijke of economische beperkingen niet (geheel) op eigen kracht mee kunnen komen in onze complexe samenleving. Een verbeterde maatschappelijke participatie van kwetsbare groepen kan volgens de Uitvoeringsagenda 2015 bereikt worden door:

- Het aanpakken van sociaal isolement: Voorkomen, opsporen en verminderen. Het project Inclusief Werk in Nijkerk zal samen met de doelgroep een methode ontwikkelen om het probleem van sociaal isolement van mensen met een beperking aan te pakken en doet dit samen met de gemeente, welzijnsorganisaties, andere stakeholders (zie paragraaf 3.6) en bewoners van Nijkerk. Het vaststellen van de aard en omvang van 'vooroordelen' in Nijkerk is onderdeel van het project. De aanpak wordt ontwikkeld door het organiseren van Contactinterventies waar bestaande initiatieven, organisaties en burgers elkaar ontmoeten en elkaar versterken.
- Het verbeteren van de eigen regie van kwetsbare groepen in een complexere samenleving. Onderdeel van het project is het faciliteren van mensen met een beperking én hun ouders, verzorgers en hulpverleners zodat de mensen met een beperking zelfstandiger worden op de levensterreinen werken en maatschappelijke participatie. Belangrijk uitgangspunt is daarbij dat zijzelf daar oplossingen voor aan kunnen dragen: Niets over ons zonder ons!
- De economische participatie van kwetsbare groepen te stimuleren. Een belangrijk aandachtspunt van het project is het tonen van goede voorbeelden van opdoen van arbeidservaring en toeleiding naar werk bij een reguliere werkgever met uiteindelijk doel het zelfstandig verdienen van een adequaat inkomen. Daarvoor worden de films getoond aan lokale scholingsinstellingen, arbeidstoeleidingorganisaties en ondernemers die worden uitgenodigd tot samenwerking.

In de volgende paragrafen wordt meer uitvoerig beschreven hoe DSiN deze speerpunten van het Uitvoeringsprogramma 2015 aanpakt en welke activiteiten daar aan bijdragen. Het project heeft daarbij ook raakvlakken met andere thema's van het Uitvoeringsprogramma 2015 en dan vooral met de thema's:

2. *Actief burgerschap en gemeenschapszin , en*

3. *Gezondheid en zorg*

Genoemde drie thema's sluiten direct aan op het samenwerkingsverband dat wij in het onderhavige project nastreven met de gemeente Nijkerk.

1.2 Doelstelling gemeente Nijkerk

De doelstellingen en activiteiten in het project in Nijkerk sluiten zoals gezegd aan bij de doelstellingen van de gemeente. Belangrijke leidraden zijn raadsbesluiten in 2013 en 2014 rond de maatschappelijke effecten en beleidsdoelstellingen, zoals het WMO beleidsplan "Meedoen vanuit eigen kracht en energie" en de "Jeugdnota Nijkerk 2014 – 2018 'Samen Opvoeden' thuis, op school en in de buurt". De daar in genoemde beoogde effecten en doelstellingen inspireerden het project Inclusief Werk. In Nijkerk zijn al veel initiatieven van bewoners, organisaties en gemeente projecten

die er voor zorgen dat de kwaliteit van leven voor bewoners met een beperking verbetert. Tijdens de door ons georganiseerde bijeenkomsten presenteerden initiatieven en organisaties zich aan elkaar.

Gedurende het project is er aandacht besteed aan kennismaking en inventarisatie: Het sociaal-economisch en politiek profiel van de gemeente Nijkerk is bestudeerd en beschreven (Zie voorwoord). De inventarisatie van initiatieven leidde tot het opzetten van een sociale kaart van organisaties en personen gericht op mensen met een beperking. In gesprekken en interviews met actieve burgers en sleutelfiguren van publieke en private organisaties, instellingen en de gemeentelijke organisatie werd gezocht naar de wensen en behoeften van bewoners en werkers in de gemeente Nijkerk en werden energierijke mensen geselecteerd die aan het project wilden bijdragen. Als uitvalsbasis kozen we De Postkamer (zie kader). Deze wordt geleid door Anja Vedder die tevens gevraagd is als medewerker van het onderhavige project.

De Postkamer, net iets anders dan normaal

‘In het centrum van Nijkerk, aan de Kleterstraat, vindt u het voormalig postkantoor. De medewerkers van De Postkamer bedienen u in het gezellige Grand Café, of bakken het overheerlijke taartje dat u bij de koffie bestelt. In de cadeauwinkel vindt u bijzondere producten, sommigen zelfs uniek omdat deze zelfgemaakt zijn. Regelmatig lieten zij zich hierbij inspireren door het thema “post”. Bent u nieuwsgierig geworden? Kijk gerust verder!’

‘De Postkamer is een initiatief van Careander, een organisatie die ondersteuning biedt aan mensen met een verstandelijke beperking. Careander is een organisatie waar mensen elkaar kennen en naar elkaar luisteren. Ieder mens is voor ons uniek en waardevol. In De Postkamer ontmoeten mensen elkaar, kunnen zij zich ontwikkelen en leveren een waardevolle bijdrage in het werken binnen dit unieke project.’

1.3 Doelstelling Disability Studies

Bij het lanceren van Disability Studies in Nederland (DSiN) werd de ambitie geuit om een Inclusieve gemeente in te richten die inclusie en maatschappelijke participatie van mensen met een beperking in de praktijk waarmaakt en onderzoeksmatig volgt (Kool, 2009). Deze ambitie sluit aan bij de kenmerken van disability studies, waarin (1) handicap en ‘disability’ in de context wordt beschouwd, waarbij een beperking wordt begrepen als een interactie tussen de persoon en zijn omgeving; (2) met een interdisciplinaire aanpak wordt gewerkt, gericht op het bevorderen van mogelijkheden en het voorkomen van onmogelijkheden; (3) een cross-disability perspectief wordt gehanteerd, waarbij het accent niet op een specifieke beperking ligt maar op principes die voor iedereen van belang zijn en (4) waarin actieve participatie van mensen met beperkingen wordt bevorderd en leiderschapsposities worden nagestreefd (Schipper, 2010).

Inmiddels zijn drie Inclusieve-Stad-projecten gestart, in Almere, Geldermalsen en Nijkerk. De projecten zijn als het ware ‘living labs’ of ‘proeftuinen’, waarin bewoners samen met DSiN gezamenlijk de leefsituatie van mensen met een beperking verbeteren, zowel voor het individu als in relatie met de omgeving. Nagegaan wordt hoe mensen met een beperking (onder eigen regie) kunnen bijdragen aan de kwaliteit van bestaan en aan een inclusieve samenleving. De opgedane kennis wordt toegepast in projecten in Almere, Nijkerk en Geldermalsen, waarbij wordt onderzocht welke sociaal-economische verschillen van invloed zijn op een succesvolle aanpak.

Capability Approach: mogelijkheden scheppen zodat iedereen mee kan doen

Innovatief bij de aanpak en activiteiten van DSiN is dat wordt toegewerkt naar een sociale infrastructuur van samenwerkende burgers én organisaties met een focus op participatie (kunnen meedoen) en 'Beloning' (erbij horen) van alle burgers. Het wetenschappelijke instrumentarium, waaronder contact-interventie en de 'narratieve' (verhalende) methode en Participatief Actie Onderzoek (mensen waar het om gaat actief betrekken bij onderzoek en verbetering van hun situatie), registreert en regisseert de processen vanuit een fenomenologische houding. Dat betekent onder meer dat processen en uitkomsten binnen een humanistische context worden gewaardeerd. Daarbij wordt nagegaan hoe we mogelijkheden scheppen voor mensen met een beperking zodat zij mee kunnen doen. Daarmee sluiten we aan op de 'Capability Approach' van Sen en Nussbaum die zich verzet tegen de kwestie van het negeren en blokkeren van de mogelijkheden die mensen bezitten om zich te ontworstelen aan armoede en onderdrukking (Nussbaum, 2012). De 'Capability Approach' beoordeelt het beleid van bijvoorbeeld de gemeenten op de mate van Inclusiviteit. Overheden 'hebben de taak om mogelijkheden te scheppen die mensen in staat stellen om een waardig en minimaal florerend leven te leiden' (Nussbaum, 2012). Om dit te bereiken behoort een fatsoenlijk politiek bestel de burgers te voorzien van een tiental essentiële mogelijkheden, of zoals Nussbaum dat noemt 'capabilities'. De tien mogelijkheden, waarin overheden zoals gemeenten moeten voorzien, komen bekend voor. Het gaat over gelijk recht op gezondheid, onderwijs en levenslang leren, lichamelijke onschendbaarheid, mogelijkheid tot liefde en hechting aan medemensen, vrijheid van meningsuiting, recht op veiligheid, mogelijkheid tot het aangaan van sociale banden en eigendomsrechten, waaronder het recht om een inkomen te verwerven. In een inclusieve stad of gemeente zijn deze mogelijkheden voor mensen met een beperking gewaarborgd.

Doelen van project

Het doel van het project Inclusief Werk in Nijkerk is de methode Participatie Film, door de doelgroep zelf te laten ontwikkelen, zodat deze vaker in Gelderland ingezet kan worden om gezondheid gerelateerde vooroordelen in de gemeenschap te verminderen. De deelnemers profiteren direct, zowel van het plezier om gezamenlijk een film te maken en te vertonen, als van de sociaal-economische rehabilitatie en de ervaring van 'er bij horen', 'Beloning'.

In het project zijn doelstellingen op specifieke wijze uitgewerkt en nagestreefd.

Het onderhavige project richt zich op:

Verbetering van de positie van mensen met een beperking waarbij bekend is dat deze ook kwetsbaarder zijn en minder participeren vanwege gemiddeld lagere opleidingsniveaus, minder regulier werk, lager besteedbaar inkomen, slechtere huisvesting, minder transportmogelijkheden en minder mogelijkheden tot deelname aan sociale, culturele en sportactiviteiten;

Vergroten van de maatschappelijke participatie, waaronder op het terrein van werk (economische participatie) van mensen met beperkingen (mensen met een zichtbare verstandelijke of lichamelijke beperking of onzichtbare beperking, zoals niet-aangeboren hersenletsel);

1.4 Vooroordelen, stigma's en Participatiefilm

Participatiefilm wordt ingezet om vooroordelen op medische gronden (stigma's) te verminderen en mogelijkheden te vergroten. In de literatuur wordt 'stigma' of 'stigmatisering' letterlijk vertaald als

‘een slechte reputatie’, als ‘brandmerk’, een ‘stempel’, of ‘mark of disgrace or discredit’ (Schoenmakers en Van Biezen).

Medische stigma's

Kenmerkend voor medische stigma's is dat iemand van anderen een 'stempel' of 'label' met een negatieve lading opgelegd krijgt⁵. Stigma laat zich vertalen als labelen van een ziekte, zonder dat andere verschijnselen van die ziekte manifest behoeven te zijn, zoals bij mensen met een Niet-Aangeboren Hersenletsel (NAH). Het toekennen van een 'label' met negatieve lading maakt een persoon minderwaardig op basis van ongefundeerde (voor)oordelen. De buitenwereld oordeelt dan negatief over een persoon of groep van personen met een gezondheidsprobleem. Dit oordeel is gebaseerd op een negatief beeld dat gekoppeld is aan het gezondheidsprobleem op basis van gronden die medisch gezien niet te rechtvaardigen zijn. 'Medische stigma' komen onder meer voor bij lichamelijke afwijkingen, uiterlijke kenmerken, vreemde gedragingen vanwege NAH of bij mensen die lijden aan een psychische aandoening of een psychiatrische ziekte. Stigmatisering heeft vaak een 'vergiftigende' uitwerking op de mensen die het betreft en daarmee op hun welbevinden en ook op hun directe omgeving (Stiegler, 2006). Een stigma onderscheidt een personen van 'normale' anderen (op basis van een eigenschap, zoals het ondergaan van een medische behandeling) en koppelt dat aan onwenselijke eigenschappen van de persoon (zoals 'gevaarlijk', 'onberekenbaar', 'incompetent'), waarna de persoon door anderen wordt afgewezen of genegeerd. Maar er zijn ook gevolgen voor mensen die een 'stigma' ondergaan.

1.4.1 Gelaagde stigmatisering

Van Brakel (2006, 2011), verbonden aan Disability Studies aan VUmc, noemt vijf aspecten of categorieën betreffende stigma:

- 1) het *waarnemen* van feitelijke discriminatie en/of vormen van uitsluiting door de betreffende persoon;
- 2) de *houdingen en attitudes* jegens de betreffende personen;
- 3) stigma zoals de betreffende persoon deze *ervaart*;
- 4) *zelfstigma* of geïnternaliseerde stigma; en
- 5) discriminerende en stigmatiserende *praktijken* in de (gezondheids)zorg, wetgeving, media en onderwijsmaterialen.

Deze opsomming laat zien dat er verschillende kanten aan het onderwerp stigma zitten en dat feitelijke (discriminerende) uitingen jegens mensen met een beperking niet zijn gebonden aan

⁵ Lees onder meer: Brakel, W. van e.o. (2011) A roadmap to stigma reduction: an empowerment intervention, The International Federation of Anti-Leprosy Associations (ILEP) and the Netherlands Leprosy Relief (NLR), London / Amsterdam.

Brakel, W. van (2006). Measuring health related stigma, A literature review. Psychology, Health & Medicine, 11(3), 307-334. Geestelijke gezondheid en stigmatisering.

Schoenmakers, Y., Biezen, M. van (Jaar onbekend), Stigmatisering, Een korte inleiding op basis van de literatuur.

Stiegler, B. (2006) Per Toeval Filosoferen van Bernard Stiegler, vertaald door Pieter Lemmens (2014).

attitudes over mensen met een beperking alleen of aan de door de persoon ervaren stigma en/of geïnternaliseerde stigma (zelfstigma).

1.4.2 Stigma verminderen

Van Brakel en zijn leerlingen ontwikkelden verschillende instrumenten om vormen van stigma en zelfstigma te onderzoeken. Daarmee kunnen we vaststellen of en waarom de toegepaste methode van Participatiefilm (zie onder) daadwerkelijk leidt tot vermindering van vooroordelen over de arbeidsvaardigheden en maatschappelijke bijdrage van mensen met een beperking. Het gaat daarbij om zowel kwalitatieve als kwantitatieve meetinstrumenten. De methode van Participatiefilm (Participatory Video) is succesvol gebleken bij onder meer het actieonderzoek met contact-interventies en organiseren van 'events' door Van Brakel in Indonesië onder ruim 500 mensen met Lepra en 4500 mensen in hun omgeving (Van Brakel, 2011). Onze aanpak is geïnspireerd door deze innovatieve methoden die niet eerder in Nederland zijn toegepast. Het organiseren van 'contact-interventie en events' is een aanpak die ook gebruikt wordt bij andere 'Inclusieve stad'-projecten van DSiN.

Omdat wij in dit project willen vaststellen of en waarom de toegepaste methode Participatiefilm (zie onder) daadwerkelijk leidt tot vermindering van vooroordelen over de arbeidsvaardigheden en maatschappelijke bijdrage van mensen met een beperking, gebruiken wij methoden ontleend aan onder meer de 'Capability Approach' en het 'Verbetermodel'. Het gaat daarbij vooral om kwalitatieve metingen.

1.5 Wat is Participatiefilm?

Participatiefilm (PF) is een set van technieken om een groep of gemeenschap te betrekken in het maken en vormgeven aan hun eigen film. Het idee daarachter is dat een film maken makkelijk en toegankelijk is, en het is een geweldige manier om mensen bij elkaar te brengen om zaken te onderzoeken, misstanden ter sprake te brengen of eenvoudigweg creatief te zijn en verhalen te vertellen. Dit proces is versterkend (empowering). Het maakt het de groep of gemeenschap mogelijk om actie te ondernemen en om hun eigen problemen aan te pakken en ook te communiceren over hun wensen en ideeën naar beleidsmakers en/of andere groepen en gemeenschappen. Als zodanig, kan Participatiefilm een zeer effectief middel zijn om gemarginaliseerde mensen te betrekken, motiveren en mobiliseren en hen helpen hun wensen te realiseren.

1.5.1 PF verschilt van documentaire film

Terwijl er vormen zijn van documentaire films maken die de realiteit van de individuele levens en situaties goed weergeven en zelfs een stem geven aan hun problemen, blijven documentaire films geautoriseerde producten van de 'professionele' filmmaker. Als zodanig hebben de mensen in documentaires zelden zeggenschap (of een beperkte zeggenschap) over hoe zij uiteindelijk worden gepresenteerd en weergegeven. Daarentegen maken mensen in Participatiefilms hun eigen film waarin zij hun problemen volgens hun eigen beleving kunnen tonen en controleren zij zelf hoe zij worden weergegeven. Daarbij hebben documentaires vaak strenge esthetische standaarden en worden vaak gemaakt voor een groot publiek. Het PF-proces gaat veel minder uit van hoe het product er uitziet en meer over de inhoud, en de films worden meestal gemaakt voor een bepaald publiek en doel.

1.5.2 Waar Participatiefilm inzetten

Participatiefilm wordt over de gehele wereld gebruikt en is ingezet in verschillende situaties, van ondersteuning en bevordering van participatie in ontwikkelingsprojecten tot het creëren van therapeutische en communicatieve omgevingen voor mensen met psychische problemen of gedepriveerden en onderdrukten. De methodes variëren van uitvoerder tot uitvoerder, waarbij sommigen kiezen voor een open proces en anderen er voor kiezen het proces meer te structureren, of zelfs zelf de camera vast te houden. Er is geen vaste wijze volgens welke PF moet worden uitgevoerd, anders dan dat het de autoriteit van de groep zelf vooropstelt en dat het wordt uitgevoerd in een werkelijk participatieve en democratische wijze. Deze kwaliteit van flexibiliteit maakt het mogelijk dat Participatieve film in veel verschillende situaties kan worden ingezet.

1.5.3 Hoe Participatiefilm inzetten

De deelnemers (mannen, vrouwen met een beperking) wordt geleerd hoe om te gaan met filmapparatuur door spelen en oefeningen. De belangrijkste apparatuur daarbij zijn een elektronische filmcamera en geluidsapparatuur. Daarbij mogen de participanten ook gebruikmaken van telefoons die film kunnen opnemen.

- De begeleiders helpen de groepen bij het identificeren en analyseren van voor hen belangrijke onderwerpen en daar een scenario over te maken.
- Korte films en boodschappen worden gedirigeerd (directed) en gefilmd door de participanten.
- De resultaten worden getoond aan publiek.
- Een dynamisch proces van gemeenschapsgeleid leren (community-led learning) delen en uitwisseling wordt in werking gebracht.
- Afgeronde films worden gebruikt om aandacht voor problemen te creëren en uitwisseling tussen verschillende doelgroepen.
- En om communicatie te versterken.

In het volgende hoofdstuk 2 beschrijven we de projectaanpak van de methode en deelnemers en in hoofdstuk 3 de resultaten.

2. Aanpak project Inclusief Werk in Nijkerk

2.1 Bouwen op bestaande initiatieven

In Nijkerk inventariseerden we allereerst bestaande initiatieven voor verbetering van de vaardigheden, positie en kansen van mensen met een beperking. De initiatieven hebben betrekking op mensen waarvan bekend is dat deze kwetsbaarder zijn en minder participeren vanwege gemiddeld lagere opleidingsniveaus, minder regulier werk, lager besteedbaar inkomen, slechtere huisvesting, minder transportmogelijkheden en minder mogelijkheden tot deelname aan sociale, culturele en sportactiviteiten.

Wij zochten vervolgens samenwerking met gemeente, onderwijs en maatschappelijke organisaties, bedrijven en mensen met een beperking.

In Nijkerk werken we samen met onder meer De Postkamer, Careander, InteraktContour, ServicePunt Nijkerk, WSN, Sigma, bedrijfsleven, scholen, Provincie Gelderland, de gemeente en vrijwilligers. De jongeren maken samen hun eigen films over wat ze wel kunnen en waar ze trots op zijn. Doel is dat participatie in werk en gemeenschap wordt bevorderd door de inzet van Participatiefilm, een methode in de vorm van contact-interventie gericht op verminderen van vooroordelen.

Het project is mede mogelijk gemaakt door



Onderzoekspartner Sigma/ServicePunt Nijkerk (Marloes van Est)

Sigma, stichting voor welzijn + zorg + wonen, is sinds 2007 de welzijnsorganisatie voor inwoners van de gemeente Nijkerk. Sigma is actief in alle kernen: Nijkerk, Nijkerkerveen en Hoevelaken. Sigma biedt informatie, advies en maatschappelijke ondersteuning aan volwassenen, mantelzorgers, senioren en vrijwilligers(organisaties). Door een uitgebreid pakket aan diensten en activiteiten stelt Sigma de inwoners van Nijkerk in staat om zo actief mogelijk mee te kunnen doen aan de samenleving. Omdat de mogelijkheden om mee te doen voor iedereen anders zijn, wordt er vaak maatwerk gerealiseerd. Het verbeteren en versterken van het welzijn en de saamhorigheid binnen de gemeente vormen een belangrijk doel.

2.2 Participatiefilm met medewerkers

De deelnemers leren wij snel hoe om te gaan met filmapparatuur door spelen en oefeningen (Zie Bijlage B). De apparatuur daarbij zijn een elektronische filmcamera met geluidsapparatuur, een televisie en een laptop. Daarbij kunnen de participanten ook zelf met mobiele telefoons foto's nemen en films maken. Iedere groep van jonge mensen met een beperking heeft meerdere begeleiders.

· De begeleiders helpen de groepen bij het identificeren en analyseren van voor hen belangrijke onderwerpen. In dit geval staat arbeid en nuttige activiteiten voor de gemeenschap voorop. Daarbij maken we gebruik van instrumenten die ontwikkeld zijn voor Participatieve Film, (zoals bijvoorbeeld het maken van een sociale kaart ('social mapping'), actie-onderzoek, prioritering, maken van draaiboeken etc.)'

- Korte films en boodschappen worden gederigeerd (directed) en gefilmd door de participanten.
- De resultaten worden getoond aan een breder publiek van familie, vrienden, lokale bestuurders van gemeente en organisaties en werkgevers.
- Een dynamisch proces van gemeenschaps geleid leren (community-led learning) delen en uitwisseling wordt in werking gebracht. Daarbij wordt gebruik gemaakt van sociale media, zoals web-sites, Facebook-accounts en YouTube.
- Afgeronde films worden gebruikt om aandacht voor problemen te creëren en uitwisseling van kennis en ervaring tussen verschillende doelgroepen. Inzicht delen tussen deelnemers onderling en hun directe en ruimere omgeving is de bedoeling.
- Participatiefilms en videoboodschappen worden gebruikt om de horizontale en verticale communicatie te versterken (zoals communicatie tussen de doelgroepen en bewoners onderling en communicatie met beleidsmakers en organisaties).

In het project in Nijkerk maken groepen van drie tot vier medewerkers met een beperking gezamenlijk films van 4 tot 7 minuten. Om vast te stellen wat werkt voor wie onderscheiden we groepen. De belangrijkste zijn: Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB), jongeren met een zichtbare lichamelijke beperking, bijvoorbeeld in een roelstoel of met een blindenstok en mensen met niet zichtbare beperkingen, zoals chronische ziekte van spijsverteringsstelsel, autisme of Niet-Aangeboren-Hersenletsel (NAH). Meervoudige beperkingen komen uiteraard ook voor.

De jongeren maken samen een film over het werk wat zij doen en/of hun maatschappelijk nuttige activiteiten voor de gemeenschap (buurt, dorp, wijkhuis). Daarmee tonen zij aan wat zij ondanks hun belemmeringen kunnen en daarom juist onze waardering verdienen. Omdat zij zelf de regie voeren en de film monteren draagt het bij aan hun eigen zelfvertrouwen.

De medewerkers aan het project tonen in openbare ruimten aan hun familie, vrienden, burens, wijk- en stadsbewoners, raadsleden, gemeente ambtenaren en werkgevers wat zij kunnen, zodat vooroordelen verdwijnen. Zij vertonen hun films tijdens bijeenkomsten in verschillende settings en geven daarbij een toelichting aan een divers publiek. Dit leidt tot inhoudelijke discussies met hen en tot erkenning van hun problemen en vaardigheden op het terrein van arbeid en maatschappelijk functioneren.

2.3 Uitvoering, activiteiten en processen

In de eerste maanden van het project is er zoals gezegd aandacht besteed aan kennismaken met en inventarisatie van bestaande initiatieven en actieve burgers. Aan de hand van bestaande documenten beschreven wij het sociaal profiel van de gemeente Nijkerk. De inventarisatie van bestaande initiatieven leidde tot een sociale kaart. In de loop van het project voerden we vele gesprekken met sleutelfiguren van organisaties, instellingen en overheidsinstanties in de gemeente Nijkerk. Belangrijke input vormde de interviews tijdens bijeenkomsten in de Postkamer in Nijkerk en overleg met bewoners met en zonder beperkingen in Hoevelaken over het thema fysieke en sociale toegankelijkheid. Hierna geven we een chronologisch overzicht van de activiteiten.

2.3.1 Activiteiten in 2015, algemeen

De voorbereidende projectactiviteiten startten in de tweede helft van 2015. Deze omvatten onder meer:

- Bijeenkomsten met beleidsmakers en afstemmingsoverleg op beleidsniveau, met onder andere de provincie Gelderland. En van gemeente Nijkerk met Daphne Aartsen en Roos-Marie van Leeuwen.
- Lezen van documenten voor inzicht in het profiel van de gemeente; overzicht van voorzieningen, gegevens met betrekking tot inwoneraantallen en sociale economische gegevens, inzicht in knelpunten met betrekking tot toegankelijkheid en mobiliteit (cultuur in agrarisch gebied, openbaarvervoer, etc.)
- Gesprekken en interviews met aanbieders van zorg- en welzijnsdiensten, onder meer met Careander, InteraktContour, J.P. Van den Bent, Sigma, ServicePunt Nijkerk, De Nije Veste.
- Overleg over gebruik van de Postkamer als centrale project-uitvalsbasis.
- Toewijzing Jabbertje als beschermvrouwe door René Speelman.
- Aanmaken van Facebookpagina Inclusieve gemeente Nijkerk, YouTube-kanaal en op website DSIN informatie over het project weergeven.
- Gesprekken/interviews met bewoners met en zonder een beperking in Nijkerk en Hoevelaken.
- Deelname Werksessie Toekomst cliëntparticipatie door Gemeente Nijkerk, met bewonersparticipatie, in Brasserie Kade 10.
- Groepsoverleg in Nijkerk: met bewoners bespreken van inclusieve thema's in de gemeente. Ook gesprekken met vertegenwoordigers van het activeringsteam van het ServicePunt Nijkerk.
- Participatie in Stijldansavond voor jongeren met een beperking in de Postkamer georganiseerd door Hello You. NB. *Hello You bedankt Lionsclub Nijkerk voor check van 2000 euro.*
- Deelname aan St.Klaas special. Afgelopen donderdag genoten van een geweldig Sinterklaasfeest in de Postkamer (26 nov. Nijkerk)
- Onderzoek naar participatie van mensen met een beperking en naar sociale en fysieke toegankelijkheid van lokale vrije-tijdorganisaties, waaronder de bibliotheek, InteraktContour in de Oranjestraat, ROC-school, horeca-gelegenheden, etc.

Belangrijke algemene input voor de gedachtenvorming was tijdens:

- Onze presentatie op het congres Focus op Kennis en onderzoek, op 22 juni 2015 in Utrecht. Samen met mensen met een beperking uit Geldermalsen en Almere werden twee Workshops gegeven over Inclusie in de praktijk. Onder meer vertoning van de Film

Inclusieve gemeenten Almere en Geldermalsen, spelen van het mensenrechtenkwartet voor mensen met een verstandelijke beperking⁶, optreden Terugspeeltheatergroep en discussie. Het congres is de opmaat voor Gewoon Bijzonder: Nationaal (onderzoek)Programma Gehandicapten, van ZonMw en ministerie van VWS. Daarbinnen wil DSiN aan de slag wil gaan met Heterotopia (Mensen met een beperking in Geldermalsen, Nijkerk, Almere en Rotterdam).

- De bijeenkomst over werk en participatief onderzoek met ervaringsdeskundigen, bewoners en zorgorganisaties uit gemeenten, waaronder Nijkerk. Dit was op 10 september 2015 op de VUmc, bij Metamedica te Amsterdam.
- Workshop voor UWV-medewerkers over het project Inclusieve gemeenten aan de VU-Medisch Centrum met bewoners van Nijkerk op 1 oktober 2015. Daarbij studenten betrokken voor onderwijs en verbinding naar methodieken in de gemeente (University College Amsterdam). Bijwonen van en participeren in diverse bijeenkomsten, waaronder discussiebijeenkomsten over toekomst sociaal domein en zorg en een VGN bijeenkomst.

2.3.2 PF-activiteiten in 2015

- 29 oktober 1ste ontmoeting met filmteam en filmochtend.
- 5 november 2de filmteam bijeenkomst in De Postkamer te Nijkerk. *Dag 2 filmen in Nijkerk was super! Nu geleerd om te denken in een scenario. Volgende keer focussen we op eigen leven en talenten.*
- 9 november 3^{de} Filmteambijeenkomst. Schrijven scenario's en eerste opnames in Nijkerk.
- 12 november 4^{de} Filmteambijeenkomst. Vervolg opnames.
- 19 november 5^{de} Filmteambijeenkomst. Film gemaakt over: *Echtpaar bediend*. Hoe hoort het wel en hoe hoort het niet. Participatiefilm, Postkamer, Nijkerk.
<https://youtu.be/lldjDmfBsGY>
- 30 november Filmen van activiteiten Douwe in de Postkamer met begeleiding Anja en filmen Damon in Nije Veste met begeleiding Sofie.
- 8 december Filmen thuis bij Jan Jaap samen met Damon en Edwin.

Die dag ook: de onthulling van 'Wat de boer niet kent!' *Leuk artikel in het AD/ Amersfoortse Courant over de onthulling van een prachtige foto n.a.v. een schilderij van Marius van Dokkum. Medewerkers van de Postkamer stonden model voor de foto. Foto gemaakt door Mathilde Dusol. Te bezichtigen bij de Postkamer. Trots!!*

2.3.3 PF-activiteiten in 2016

- 12 januari Filmen Tamanisha op de Oranjeschool met begeleiding Sofie.
- 14 januari Filmen Jan Jaap op zijn werk in Syburgstraat met begeleiding Edwin.
- 16 januari Filmen Damon die taarten bakt bij Alice thuis met begeleiding Sofie.

⁶ Met Stichting ABRI, uit Almere

28 januari Filmen Douwe op zijn werk in de werkplaats op Syburgstraat met begeleiding Anja.

De eerste vier films:

Damon van de Vuurst toonde in zijn film dat hij bij de Nije Veste werkt en hij graag bij een banketbakkerij aan de slag wil en dat goed kan. Jan Jaap Korevaar hanteert vaardig boor, zaag- en slijpmachines bij het maken van kleine en grote artikelen voor de cadeauwinkel van de Postkamer. Tamanisha Kalaykan toont hoe zij als klasse-assistent werkt en dat zij graag meer scholing wil om als vaste hulpkracht voor de school te werken. En Douwe Noordhof toont dat zijn hobbies, schilderen en Hard-Rock-gitaarspelen van belang zijn voor zijn ontwikkeling en werk als horecamedewerker.

Januari Verspreiden folders voor de filmpresentaties op 10 februari in de Postkamer.

Januari-maart Vier films zijn op aanwijzing teamleden professioneel bewerkt, van muziek voorzien en soms ondertiteld door Nina, David, José en Edwin.

10 februari Bijeenkomst Wij willen meewerken! Filmpresentaties met discussie met 80 aanwezigen (zie kaders).



Uitnodiging voor een gesprek met filmteam-medewerkers over **Wij willen Meewerken in Nijkerk**

op 10 februari 2016

De Postkamer van 19:30 tot 21:05 uur

De Postkamer staat bekend om zijn bijzondere werknemers en heerlijke ontvangst van mensen met en zonder een beperking. Op deze bijeenkomst presenteren filmteammedewerkers:

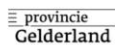
Hoe zij kunnen en willen Meewerken in Nijkerk.

Programma:

19:00u. Inloop met koffie of thee
19:30u. Welkom: Anja Vedder
Voorstellen filmprojectmedewerkers:
Alice Schippers
20:00u. Iedereen werkt meel,
te beginnen in "Nijkerk": Anja Vedder
& Edwin Luitzen de Vos
20:15u. Meewerken in Nijkerk,
Wat vinden wij? In gesprek met
medewerkers, ouders, de zorg,
onderwijs, gemeente, werkgevers
20:50u. Afsluiting met een drankje

**Project
de Inclusief Werk in Nijkerk**

Doel van het project is stigma-reductie. Samen met mensen met een beperking wordt gezocht naar manieren om Nijkerk inclusief te maken. Eén van de manieren is het maken, tonen en bespreken van participatiefilms. Op de bijeenkomst kunnen de medewerkers van het filmproject, ouders, medewerkers in de zorg, het onderwijs of bij de gemeente met elkaar in gesprek gaan over Meewerken in Nijkerk.



De bijeenkomst is vrij toegankelijk

Contactgegevens:

Adres: Kletterstraat 21, 3862 CA Nijkerk

Meer informatie: <http://disabilitystudies.nl/bijeenkomst-wij-willen-meewerken-nijkerk>

4 april Nieuw filmteam. Filmen met team 2. Introductie en oefenen met de camera en geluid. Met begeleiding van Anja, Karin en Ankie Pietersen en Edwin te Nijkerk.

"Alvorens een Participatiefilm te maken over zaken waar we goed in zijn oefenen we het filmen van een zelfbedacht en vrolijk scenario. Het resultaat mag er zijn".

10 april Filmteam Dag Twee Nijkerk. Oefenen met scenario schrijven en filmen.

22 april Amal filmen met Peter en Anja in Nijkerk.

29 april Amal filmen bij InteraktContour met begeleiding Anja en Edwin.

12 mei Film Femke met begeleiding Marloes.

20 mei Edwin bewerkt film met Amal, bij InteraktContour, Nijkerk.

25 mei Filmen met Peter, en Edwin als begeleider, in Hoevelaken.

INCLUSIEVE GEMEENTE

NIJKERK

- Mei-juni Drie films zijn op aanwijzing teamleden professioneel bewerkt, van muziek voorzien en soms ondertiteld door Nina, José en Edwin.
- 23 juni Presentatie van films in stadhuis Nijkerk.
- 6 oktober Presentatie films tijdens UWV scholingsprogramma in de Postkamer Nijkerk, samen met Participatiefilm makers. Tevens is een trailer van de films gemaakt en getoond.
- 29 oktober Start nieuw filmteam. Enthousiast begin, maar vanwege persoonlijke redenen van deelnemers geen vervolg.
- 2 november Damon en Jan Jaap nemen deel aan Kennisplein Kennismarkt te Ede. Met begeleiding van Sofie
- 11 november OpenCoffee. Filmpresentaties <http://www.opencoffeenijkerk.nl/> voor ondernemers samen met De Nijkerkse Uitdaging en De Postkamer. Damon en Douwe lichten toe voor 40-koppig publiek.
- 6 december Peter gefilmd op zijn nieuwe werk in de kringloopwinkel in Hoevelaken. En hij is nu DJ LUISTER voor de lokale gezelligheidsradio op de zaterdagmiddag.

Artikel van Omroep.nl/nijkerk over Thema-avond "Wij willen werken" in Nijkerk

Woensdagavond kwamen veel mensen met en zonder beperking in het grandcafé van De Postkamer bijeen om te praten over het thema "wij willen meewerken" in Nijkerk. De avond begon met vier filmpjes die medewerkers van de Postkamer zelf hadden bedacht en gefilmd. Werken is voor deze jongeren de manier om met de rest van de maatschappij in contact te staan. Dat is ook de mening van de vele jongeren met een beperking die hierover met onder meer wethouder Van der Hurk in gesprek gingen. Het komend jaar gaan meer jongeren met een beperking een filmpje maken en vertonen aan werkgevers en vertegenwoordigers van de gemeente. De organisatoren van de avond hopen te bereiken dat meer jongeren hun droom vervullen en aan de slag kunnen. Foto: Harry Koelewijn.

Verslag Meewerken in Nijkerk, wat kunnen wij doen? (1) (10 februari 2016)

Op de avond spraken medewerkers van grandcafé De Postkamer met ouders, onderwijsdeskundigen, medewerkers in de zorg en afgevaardigden van de gemeente. De avond begon met vier films die medewerkers van de Postkamer zelf hadden bedacht en gezamenlijk filmde.

Werken is voor jongeren de manier om met de rest van de maatschappij in contact te staan. Dat is ook de mening van de vele jongeren met een beperking die hierover met onder meer wethouder Patricia van Loozen in gesprek gingen.

Reacties van deelnemers

Ik vond het erg mooie films die werden vertoond, dat werkt goed in combinatie met een discussie en presentaties. En het publiek vond ik ook erg betrokken bij het onderwerp. Afgezien van de filmpjes zijn er inderdaad meer factoren die in de juiste mix de bijeenkomst tot succes brachten. De Filmteamdeelnemers hadden een bijzondere inbreng en dat is te danken aan dat ze enige tijd als team aan de filmpjes werkten. Het was duidelijk ook hun avond en dat straalden ze uit en naar het publiek. Wat mij betreft organiseren we dagelijks zo'n feest ;-)

Jongeren en politiek

De jongeren verwoordden aan de wethouders, beleidsambtenaren en UWV-medewerkers dat zij graag willen werken, maar dat het wel aangepast dient te zijn aan hun kunnen.

De gemeente wil meer gaan doen voor de jongeren en onder meer werkgevers gaan benaderen. Er is een accountmanager Garantiebanen aangesteld. Ook gaan ze uitzoeken wat jongeren kunnen. Recent is het project Harry gestart, dat moet bijdragen aan een betere begeleiding van de jongeren op de werkvloer.

Een aantal jongeren noemde hun slechte ervaring met hun eerste baan. Onder meer dat de jobcoach niet op de werkvloer mocht komen. Dat zij na enige tijd geen loon ontvingen. Dat zij geen hulp van collega's kregen.

Dan kun je beter in de Postkamer werken. Daar werken ze met een aangepast kassysteem, is er voldoende hulp en kun je je afzonderen als dat nodig is.

'Dat zoveel van die jongeren zozeer beschadigd worden in hun jonge jaren op school of een eerste baan is mij bij gebleven van de avond. Soms niet te repareren. Is de echte wereld echt zo kwaadaardig tegen deze jongeren? Dat dient dan te verbeteren.

Ouders van de jongeren

Een bewoner vertelt over het initiatief "Recht op een plek voor onze kinderen in Nijkerk". Hij is er van overtuigd dat je met elkaar als bewoners banen en activiteiten kunt creëren en dit niet moet laten afhangen van de gemeente of het bedrijfsleven. Een ouder is het daar gedeeltelijk mee eens. Idealen en dromen hebben is belangrijk maar er moet een goede verbinding zijn met het onderwijs en de gemeente. Het bedrijfsleven is hard nodig om die banen te creëren.

Een lid van de cliëntenraad zegt dat er banen beschikbaar zijn in de regio en dat de uitdaging zit in het zoeken naar de juiste match en een goede begeleiding.

Een ouder geeft aan dat een goede begeleiding in het werk voor hun zoon alles bepalend is. Door de aandacht die er bij de Postkamer is, heeft hun zoon daar een volwaardige plek. Ook de ouders worden middels een zorgplan er goed bij betrokken en geïnformeerd. De vraag is of het werk bij reguliere bedrijven en organisaties met zoveel liefde en aandacht begeleid kan worden. Dat is een zorg die meer ouders aan deze discussietafel delen.

Zorgmedewerkers over jongeren: Van groot belang is continue begeleiding/coaching, niet alleen in de toeleiding naar, maar ook tijdens werk en niet alleen de werknemer met beperking maar ook werkgever en collega's.

Dit is mede van belang om faalervaringen te voorkomen die veel jongeren al zo vaak hebben ervaren.

Kwartiermaken (vooral ontwikkeld in de GGZ) wordt aanbevolen als methode om in de nabije omgeving van de persoon werk te zoeken en te behouden. De video's vormen een mooie opmaat voor een e-portfolio, waarmee de jongeren zelf en/of werkservicepunt de boer op kunnen gaan.

Verslag Meewerken in Nijkerk, wat kunnen wij doen,? (2) (10 februari 2016)*Onderwijs:*

Mensen met een verstandelijke beperking hebben – zoals ieder ander – recht op levenslang en levensbreed leren. Maar wie – waar – hoe –? De mensen met een beperking weten niet waar naartoe na hun 18e jaar of hebben koudwatervrees.

Ze zijn vaak gekneusd uit hun onderwijsloopbaan gekomen: een gevoel van ‘dat is niets voor mij’, schoolmoeheid, pestproblematiek... werden heel erg herkend. Dus als we opleidingen en onderwijs aanbieden aan (jong)volwassen mensen met een verstandelijke beperking, dan zal dit onderwijs veiligheid moeten bieden (failure free environment).

Onderwijs en coaching gaan hand in hand: het belang van altijd mogen en kunnen terugvallen op iemand, schouder aan schouder begeleiding, een stabiele coachingspartner ... werd benadrukt.

Coaching en training op de werkvloer is belangrijk, maar ook het ‘in groepen leren’, uitwisselen, samen leren en uitgedaagd worden, en nieuwe mensen leren kennen, zijn meerwaarden van hoger onderwijs waar we allemaal van genieten.

Mensen met een verstandelijke beperking hebben iets te bieden op de werkvloer, op de arbeidsmarkt EN ze hebben iets te bieden in de scholen: UDL is noodzakelijk opdat zij tot leren kunnen komen, en zij dagen ons onderwijssysteem uit om op zoek te gaan naar verfrissende en creatieve methodieken waar iedereen baat bij heeft.

- 1 maart Overleg met Jantje Beton/NUSO over participatie van jongeren in Nijkerk, met Anja en Cees en Edwin in Amsterdam.
- 15 maart Overleg met InteraktContour over deelname aan project, met Anja en Saskia (InteraktContour) in de Postkamer
- 25 maart Taartenbak wedstrijd HEEEEEL Nijkerk bakt in het kader van 5 jaar De Postkamer.
<http://www.depostkamernijkerk.nl/>
- 10 maart Overleg en presentaties VUmc over project Inclusieve Stad.
- 22 maart Presentatie inclusieve stad aan 50 Belgische studenten orthopedagogie in Almere en ‘smiddags voor acht medewerkers van organisaties uit Gent in de Postkamer te Nijkerk.

‘Op werkbezoek in de Postkamer in Nijkerk met DSin en Vlaamse collegae van de organisaties KONEKT, Mariënstede en Pegode. Het was een waardevolle middag vol kennisuitwisseling over het bouwen aan inclusieve gemeenten. vzw Konekt, Stichting Disability Studies, vzw Pegode en vzw Marienstede voelden zich thuis en welkom in... De Postkamer in Nijkerk. Wat een inspirerende plek!!Nooit vergeten! Diezelfde ochtend (22 maart 2016) was de aanslag in Brussel op het vliegveld en in de metro.

- 1 april Overleg over werk in Nijkerk met Anja en Harry Koelewijn in de Postkamer, Nijkerk.
- 21 april presentatie Inclusieve stad/film voor medewerkers UWV in Utrecht. Met medewerking van Damon.
- 12 mei Loopbaaneffecten, Meet&Discover bijeenkomst, ook inclusieve stad in Amersfoort.
- 26 mei “Levenlang leren”, DS bijeenkomst over Inclusieve Stad op Medische faculteit van de VUmc.

Presentatie cartoons: 2 nieuwe cartoons vandaag gepresenteerd op een bedje van fris groen! De serie 'Mixed forest' krijgt stilaan vorm met nu al zes cartoons. Dank Saar De Buysere, René Krewinkel en Desiree Meuleman voor mooi werk!

- 16 juni DS lunchlezing over Inclusieve Stad en Pier de Boer prijs.
- Mei-juni Voorbereiding voor 23 juni, filmpresentatie in stadhuis van Nijkerk:
- 23 juni Presentatie films in stadhuis <http://disabilitystudies.nl/agenda/meedoen-nijkerk>
- "Een geslaagde avond! Dank aan alle deelnemers en partners, dank aan bezieler van dit project Edwin L Devos! Nu eerst een welverdiende vakantie en dan... op naar het volgende participatieve-video-project in Nijkerk!"*
- 29 juni Bedrijfsleven impuls geven. Overleg met Anja, Harry Koelewijn, Marcelle Warringa (Open Coffee Nijkerk), Marleen Schuit (Nijkerkse uitdaging), Edwin en Marloes van Est (ServicePunt Nijkerk): hoe Werkgeversoverleg ontwikkelen, in de Postkamer.
- 30 juni Live uitzending radio: *"Ondernemen in een Inclusieve stad. Wat was het gezellig gisteren met veel ondernemers in Old Niekark tijdens de live uitzending van " de Ondernemer".!! Leuke interviews door Dolly ...*
- 27 juli Overleg Marloes en Anja in Postkamer Nijkerk.
- 4 augustus Ondernemersontbijt met Marcelle Warringa (Open Coffee Nijkerk) en Anja.
- 16 augustus Overleg over Werknemersbenadering Anja en burgers, De Postkamer, Nijkerk.
- 30 augustus Onderzoekersoverleg IWiN met Sofie en Edwin in Meet en Discover, Amersfoort.
- 1 september 1ste bijeenkomst Postkameroverleg, Nijkerk.
- 23 september Conferentie Streven naar het goedeleven, over Inclusieve stad en 'Capability Approach' in het sociaal domein, Utrecht.
- 6 oktober UWV scholingsprogramma in de Postkamer Nijkerk, met Participatiefilmpresentatie door de Postkamermedewerkers.
- Trailer met zeven korte films over waar we trots op zijn, door bijzondere jongeren. Overzicht Postkamer Filmteam video's <https://youtu.be/33NnDjDiL68>*
- 6 oktober Boekpresentatie voor internationaal gezelschap en ondernemers. Het boek 'Disability Studies in de Lage Landen' werd feestelijk gepresenteerd in 'De Postkamer' in Nijkerk. Huug van Gompel van uitgeverij Garant overhandigde het eerste exemplaar aan DSiN directeur Alice Schippers.

'Disability Studies in de Lage Landen' is een verrassend veelzijdig studieboek waar meer dan veertig Vlaamse en Nederlandse auteurs met passie en grote bekwaamheid aan hebben meegewerkt.

- 15 oktober Trefdag Handicap in Leuven. Gedicht Hein Walter over mensen met een beperking in de Inclusieve Stad door Sofie gepresenteerd in Leuven.
- 2 november Kennisplein Kennismarkt Operatiekwartier #Tekenlabo van start. Kom tekenen over kwaliteit van leven & ontdek je leidmotief! Met Damon en Jan Jaap te Ede
- 10 november Onderzoekersbijeenkomst over Stigma en werk, bijeenkomst van UWV, Den Bosch
- 11 november OpenCoffee. Filmpresentaties <http://www.opencoffeenijkerk.nl/> samen met De Nijkerkse Uitdaging en De Postkamer.

Presentatie van films gemaakt door jongeren die meedoen!
<https://youtu.be/UEcOrzu60bY>

Verslag bijeenkomst Postkamer op 11 november, gepubliceerd op en door Nijkerk.nu.

NIJKERK - Ruim 40 geïnteresseerden kwamen vrijdag 11 november bij elkaar voor het project 'Iedereen in Nijkerk kan meedoen'. De netwerkclub Open Coffee Nijkerk en De Postkamer sloegen de handen ineen om ondernemers, ambtenaren en andere geïnteresseerden bij elkaar te brengen. Voor 'Iedereen in Nijkerk kan meedoen' zijn korte films gemaakt waarin jongeren met een beperking laten zien wat hun passie is, waar ze werken en hoe ze dit doen. De Postkamer werkt voor het participatieproject samen met Disability Studies. Edwin Luitzen de Vos van Disability Studies was aanwezig met enkele collega's. Deze stichting wil onder meer aantoonbaar bijdragen aan een inclusieve samenleving waarin iedereen zich vanzelfsprekend welkom weet. Het doel van 'Iedereen in Nijkerk kan meedoen' is het aansporen van bedrijven en maatschappelijke organisaties om mee te denken over het creëren van arbeidsplaatsen voor jongeren met een beperking. Tijdens de Open Coffee zijn ideeën besproken en contacten gelegd.

Eens per twee maanden komen ondernemers tijdens Open Coffee bij elkaar om te netwerken, kennis te delen en informatie uit te wisselen. Dit gebeurt elke keer op een andere locatie in Nijkerk bij een restaurant of een bedrijf. De club is gratis en vrijblijvend toegankelijk. Entree en lidmaatschapsgeld kent de Open Coffee Club niet. Meer info: www.opencoffeenijkerk.nl.

Er is nog hoop voor deze 'oude vrienden'. Dankzij Nijkerkse Uitdaging en De Postkamer Nijkerk. Hoeveel duimpjes voor dit initiatief?

- 17 november DS lunchlezing door Alice aan de VUmc in Amsterdam over inclusie.
- 24 november Tijdens de week van De Uitdaging: Duizend matches is de uitdaging!

Rob uit Nijkerk wil het allerliefst bijrijder op de vrachtwagen worden (Zie kader Nijkerkse uitdaging).

*Rob uit Nijkerk wordt daadwerkelijk Bijrijder bij JUMBO vrachtwagens**Nijkerkse Uitdaging gestart door Marleen Schuit, 2016*

De Uitdaging is ingesteld om werkgevers en ondernemers uit te dagen zich verdienstelijk te maken voor de gemeenschap. Daarvoor worden matches gemaakt tussen hen en mensen en initiatieven in een gemeente. Sinds 1999, toen Gerda Geurtsen startte met de Arnhemse Uitdaging, is het uitgegroeid tot een landelijk project. Vorig jaar lukte het om vierduizend matches te maken, waaronder veel stage en werkplekken voor mensen met een beperking. Dit jaar is een goed voorbeeld Rob, hij ging aan het werk bij supermarkt Jumbo in Nijkerk, om te leren om bijrijder te worden op een bezorgvrachtwagen van de supermarkt.

Organisatie De Uitdaging omvat inmiddels 52 Lokale Uitdagingen. Het belangrijkste thema is participatie. Volgens Gerda Geurtsen simpelweg omdat het thema om aandacht vraagt. Geurtsen: 'Mensen, vanuit verschillende maatschappelijke organisaties, met een grotere afstand tot arbeid vinden het niet eenvoudig om een bedrijf te vinden waar zij ervaring mogen opdoen of zelfs binnen mogen kijken om hun wereld te vergroten. En bedrijven tegelijkertijd, willen wel hun deuren openzetten, maar weten vaak niet goed waar ze aan beginnen. Best logisch, ieder zijn vak tenslotte. Daar kunnen de Lokale Uitdagingen verandering in brengen en doen waar ze goed in zijn, namelijk: uitdagen, verbinden en matchen.'

- 30 november Onderzoekersoverleg Disability Studies over Capability Approach in Hogeschool Utrecht.
- 10 december De Postkamer wintermarkt met producten gemaakt door medewerkers van de Postkamer, in het kader van 5 jaar Postkamer.
- 12 december Overleg over vervolg in 2017 met Marloes (Sigma en ServicePunt Nijkerk) in de Postkamer, Nijkerk.
- 20 december Overleg DS onderzoekers en Anja over vervolg in Meet en Discover te Amersfoort.

2.3.4 Verder in 2017

De films worden verwerkt in een E-portfolio die de jongeren zelf kunnen gebruiken en tonen met behulp van de app 'Ebb' (Zie bijlage D.).

Advisering bij het opstellen van de Inclusie Agenda van de gemeente Nijkerk, samen met bewoners.

In dat kader: Vertegenwoordigers gemeenten en raadsleden bezoeken de Postkamer om met ervaringsdeskundigen de wensen en problemen te bespreken van jongeren met een verstandelijke beperking (2 februari 2017).

2.4 Medewerking gemeente

Vanaf de start van het project in 2015 onderschrijft de gemeente Nijkerk de doelstellingen van het project 'Inclusief Werk in Nijkerk'. De samenwerking was goed en groeide uit tot vertrouwen tussen onze onderzoekspartners en de gemeente op zowel bestuurlijk als uitvoerend terrein. De verantwoordelijke wethouders mevrouw Klein, mevrouw Van Loozen en mevrouw Aboyaakoub waren aanwezig bij bijeenkomsten. Zij en een vijftal raadsleden namen deel aan de door ons georganiseerde 'bijeenkomsten in De Postkamer' en gemeentehuis in Nijkerk, waar we de hindernissen voor mensen met een beperking onder de loep namen. Tevens was Daphne Aartsen inleider op 23 juni bij door ons met de gemeente georganiseerde bijeenkomst in het stadhuis.

Wij zijn betrokken bij advisering bij het opstellen van de Inclusie Agenda van de gemeente Nijkerk, samen met bewoners. Vertegenwoordigers gemeenten en raadsleden bezochten de Postkamer om met ervaringsdeskundigen de wensen en problemen te bespreken van jongeren met een verstandelijke beperking (2 februari 2017).

2.5 Enkele films

In 2016 toonden en bespraken de jongeren met 80 toehoorders hun Participatiefilms in de Postkamer en op het stadhuis in Nijkerk en andere plaatsen in het land:

- Medewerker Postkamer Jan Jaap: <https://youtu.be/XCA1w1Nes30>
- Ober en kunstenaar Douwe: <https://www.youtube.com/watch?v=v-ExudWVjz8&index=1&list=PLHS5cYiUHya2lfcj6a4zgPXnF9ElztaQg>
- Schoolbegeleidster Tamanisha (korte versie): <https://www.youtube.com/watch?v=7vAejRT43Zk&list=PLHS5cYiUHya2lfcj6a4zgPXnF9ElztaQg&index=3>
- Tamanisha (lange versie): <https://youtu.be/xemLbHoo-ig>
- Taartenbakker Damon: <https://youtu.be/-HRREMuQZuQ>

Verslag van de avond van de 10^{de} februari 2016: <https://youtu.be/vo7NYLogwgc>

- Femke over haar vrijwilligerswerk in Nijkerk <https://youtu.be/uR7oFKqEB2E>
- Peter over zijn vrijwilligerswerk in Hoevelaken https://youtu.be/5YxUx-Zw_K0
- Anja (pseudoniem) heeft 8% zicht en geeft een blik in haar leven en hindernissen <https://youtu.be/DQoZJhNIDX4>

Verslag van de avond van de 23^{ste} juni 2016: https://youtu.be/AOR0U2B01_M

Zie voor meer films en informatie over het project <http://disabilitystudies.nl/projecten>

Resultaten van het project worden verder verspreid door stichting Disability Studies in Nederland (DSiN) in samenwerking met de bewoners met en zonder beperking en met studenten van VUmc Amsterdam⁷.

Informatie over het project is te vinden op de DSiN-website:
<https://disabilitystudies.nl/project/inclusief-werk-nijkerk>

Informatie is ook beschikbaar op de website Gelderland Sociaal, de Inspiratie catalogus.

Een chronologisch overzicht van wat we gedaan hebben en gaan doen vind je verder op <https://www.facebook.com/inclusievegemeenteNijkerk>.

⁷ De theoretische invalshoek van dit verslag is mede gebaseerd op het artikel door Alice Schippers en Edwin de Vos (2016) voor het boek Disability Studies in de Lage Landen, Bouwen in Buurten. Wil je Meedoen? En Meebepalen?

3. Resultaat, analyse, leren en verbeteren

Participatiefilm is bedoeld om stigma's bij de mensen die het betreft zichtbaar te maken en waar mogelijk zelfstigma te verminderen. Daarbij is het de bedoeling om ook vooroordelen in de buitenwereld te lijf te gaan. In dit project is het de bedoeling dat dit leidt tot een meer inclusieve gemeente. We gaan daarom eerst in op de resultaten op individueel niveau en daarna op meer maatschappelijk niveau.

3.1 Evaluatie van Participatiefilm

3.1.1 Invloed op stigma's rond deelnemers

We onderscheiden vijf aspecten of categorieën betreffende stigma die Van Brakel (2006, 2011) benoemt (zie hoofdstuk 1). Met de deelnemers bespraken we wat hun mening en observaties waren en hebben deze samengevat. Hieronder noemen we per stigma-aspect de (mogelijke) positieve en negatieve effecten van deelname aan PF voor de deelnemers:

- 1) *het waarnemen van feitelijke discriminatie en/of vormen van uitsluiting door de betreffende persoon.*

Positief: De jongeren zijn beter naar zichzelf gaan kijken. Praten hierover met andere filmteamleden. Zijn zich meer bewust van hoe de buitenwereld naar hen kijkt. Zijn zich meer bewust van wat ze wel kunnen. Ondernemen meer dingen zelf.

Negatief: Filmpjes kunnen ook stigma bevorderend zijn. Jongeren met niet zichtbare beperkingen die uit de kast komen kunnen met nieuwe vooroordelen te maken krijgen.

- 2) *de houdingen en attitudes jegens de betreffende personen.*

Positief: Toeschouwers erkennen de specifieke problemen van jongeren met een beperking en verzinnen oplossingen waardoor zij mee (zouden) kunnen doen.

Negatief: Filmpjes kunnen ook stigma bevorderend zijn. Sommige ouders blijven volhouden dat hun kind risico's loopt en beter af is in een beschermde omgeving, zoals beschermd wonen en werken. Sommige werkgevers worden bij het zien en horen van LVB-jongeren niet overtuigd dat zij hen een baan kunnen bieden.

- 3) *stigma zoals de betreffende persoon deze ervaart.*

Positief: Door te tonen wat zij kunnen en de gesprekken daarover met 'normale' mensen hebben de jongeren de ervaring dat vooroordelen jegens hen verminderen.

Negatief: Degenen met zeer zichtbare beperkingen schrikken soms terug van hun beeld op het scherm. Willen liever niet zelf in beeld gebracht worden.

- 4) *zelfstigma of geïnternaliseerde stigma.*

Positief: Het teamwerk bij het maken en presenteren van de films verbetert het zelfvertrouwen. Praten over hoe zij ieder op hun eigen wijze door de 'normale' mensen worden beperkt in hun mogelijkheden doet hen beseffen dat 'normale' mensen ook afwijkingen hebben.

Negatief: Sommigen blijven volhouden dat zij vanwege hun beperking zeer kwetsbaar zijn in een vijandige buitenwereld. Zij willen daarom niet zichtbaar in beeld of bij naam genoemd.

- 5) *discriminerende en stigmatiserende praktijken in de (gezondheids)zorg, wetgeving, media en onderwijsmaterialen.*

Positief: Professionals in de zorg, wetgeving, media en onderwijswereld die openstaan voor bijwonen van de presentaties en deelname aan discussies achteraf worden zich meer bewust van de beperkingen die zij zelf voor de jongeren creëren en beloven dit aan te passen.

Negatief: Professionals die hun praktijk willen uitbreiden hebben baat bij discriminatie en stigmatisering van mensen met eerder voor hen niet zichtbare beperkingen (zoals NAH).

3.1.2 Overzicht bevindingen begeleiders

Lef en risico

Op basis van bovenstaande bevindingen concluderen we dat Participatiefilm een uitstekende methode is om vooroordelen en stigma's aan te pakken, maar ook dat PF niet voor 'watjes' is. Wil Participatiefilm in de praktijk tot vermindering van de verschillende vormen van Stigma leiden dan dient de deelnemende jongere bereid te zijn risico's te nemen en aan te kunnen. Dat geldt ook voor zijn directe omgeving, zoals ouders en verzorgers en begeleiders. De risico's en gevolgen van deelname verschillen per persoon.

Meer tijd dan verwacht

Omdat het meerdere keren over langere tijd bijeenkomen voor de teamopbouw van groot belang blijkt duurde het maken van de films langer dan gepland. De duur van een sessie was meestal kort en niet langer dan 2 uur. Daarbij speelde de LVB-jongeren die in de Postkamer werkten op dezelfde dag vaak ook andere verplichtingen hadden.

Aanvankelijk gingen we ervan uit dat we per filmgroep op 1 hele dag een korte film 'savonds konden afmonteren. Dit zou met een paar goedlachse gezonde studenten aan de VU te Amsterdam die hun passie voor wetenschap filmen ook makkelijk gekund hebben. Voor de onderhavige groep jongeren dienden we zoals gezegd gezien het onderwerp veel meer tijd te besteden aan teambuilding en contemplatie over het onderwerp.

Daarbij wilde in de eerste groepen alle deelnemers een eigen scenario schrijven en filmen. Zodat uiteindelijk de beoogde 7 films zijn gerealiseerd.

Emoties

Niet alleen de jongeren hebben meer tijd nodig dan gedacht om de tijdens PF opgedane ervaringen te verwerken. Ook de begeleiders worden geconfronteerd door verhalen en ervaringen van de jongeren en daarmee met hun eigen vooroordelen. Daarbij is het intensief bezig zijn met indringende filmbeelden van personen een emotionele opdracht.

Werkgevers benadering nog een probleem

De bijeenkomsten waarop de jongeren hun films vertoonden werden goed bezocht. De verschillende maatschappelijke organisaties waren daarbij ruim vertegenwoordigd en ook familie en vrienden kwamen in grote getale. Private werkgevers die stage plekken of reguliere banen konden aanleveren kwamen de eerste openbare avondbijeenkomsten niet.

Vandaar dat we contact zochten met een organisatie die regelmatig bijeenkomsten op de vrijdagmiddag voor ondernemers organiseert (Opencoffee, zie paragraaf 3.3). Aansluiten bij deze ondernemersbijeenkomst bleek een succes. Er kwamen zo'n 40, vaak kleinere, ondernemers opdagen. De grote werkgevers in Nijkerk ontbraken echter. Deze hebben weer andere ontmoetingsmomenten waarbij we in de toekomst willen aansluiten.



Presentatie inclusieve gemeente voor UWV-medewerkers (Postkamer, 6 nov. 2016)

3.2 Evaluatie contact-interventies

3.2.1 Verbetering van mogelijkheden als uitgangspunt

In de visie van DSiN is de relatie tussen onderzoek en praktijk een onmisbare schakel en mede reden te streven naar Inclusieve gemeenten als onderdeel van haar programma. Onderzoek, onderwijs en kennisdeling vormen dé pijlers van het programma Disability Studies, waarbij een project zorgt voor de verbinding tussen deze pijlers en daaraan vanuit de praktijk extra betekenis geeft.

Aansluitend bij de definitie van inclusie door Martin & Cobigo, namelijk dat het gaat om complexe interactie tussen persoonlijke en omgevingsfactoren, door ons verkort en versimpeld tot 'Inclusie is meedoen', zijn de volgende elementen van belang.

Belangrijk is dat bij alle initiatieven in de gemeente en dorpen de persoonlijke verbinding en interactie tussen mensen met en mensen zonder beperking centraal staat. Het is immers deze verbinding die bijdraagt aan een meer inclusieve samenleving. Door in een beperkt gebied een geïntegreerde aanpak te volgen (Contact-interventie) met mensen met en zonder beperkingen, gericht op vergroting van de toegankelijkheid en deelname aan sociale en maatschappelijke processen van beide groepen (wonen, scholing, werken, adequaat inkomen, zorg, cultuur, sport, vrije tijd, betrokkenheid bij beleid en politieke activiteiten), kan zichtbaar worden gemaakt:

- of inclusie in het beperkte gebied (dorp/wijk/stadsdeel) is toegenomen, en zo ja;
- welke instrumenten, methodieken en ondersteuningssystemen daaraan hebben bijgedragen en;
- wat daarbij de succes- en faalfactoren zijn geweest.

We kijken daarbij naar de wijze waarop en de voorwaarden waaronder in een buurt, dorp of stad inclusie in de praktijk wordt waargemaakt en welke vraagstukken of belemmeringen er zijn die aangepakt worden ter verbetering.

Conform het verbetermodel van de Netwerkttheorie voor activeringsbeleid inventariseren wij de stakeholders en hun wensen en belangen (Zie bijlage c Verbetermodel Inclusieve Stad, schema 1).

In het verlengde van het doel om de methode Participatiefilm te ontwikkelen en stigma's te verminderen is de doelstelling van ons project het tot stand komen een inclusieve samenleving en meedoen. Met andere woorden: wat zijn de investeringen en verwachtingen van de stakeholders

(voor henzelf en/of hun organisatie) en welke uitkomsten stellen zij vast (output), en: wat verwachten zij als resultaat van het gehele netwerk en wat stellen zij vast (outcome).

Outputs definiëren we als ‘producten of diensten verleend aan de bedoelde ontvanger’. Vaak zijn deze *outputs* te kwantificeren, bijvoorbeeld: de hoeveelheid verleende diensten, gerealiseerde stageplaatsen of banen. *Outcomes* zijn dan veranderingen of voordelen voor mensen, organisaties of andere doelgroepen die resulteren uit de gezamenlijke acties of outputs. De *outcome* wordt daarbij mede bepaald door externe factoren buiten bereik van de stakeholders.

De ideeën, bronnen, doelstellingen en verwachtingen die de stakeholders hebben (onderdeel A uit het schema in Bijlage C) kunnen als *input* worden omschreven en de uitvoering, de acties en procesgang als *throughputs* (onderdeel B uit het schema).

In Tabel 3.1 vatten we de Input, uitvoering en uitkomsten van het project in Nijkerk samen.

Tabel 3.1 Contact-interventies en hun succes

A. Input	B. Throughput (Uitvoering)		C. Uitkomsten	
Doel en verwachting	Acties	Proces	Output	Outcome
Betrekken bewoners met en zonder beperking bij project	Bij diverse acties en bijeenkomsten georganiseerd met partners zoals De Postkamer, wordt gevraagd mee te doen	Bewoners met en zonder beperking participeren actief in activiteiten binnen het project. Worden waar nodig opgehaald	Regelmatige deelname van tientallen bewoners met een beperking aan organisatie en uitvoering	Zelf bewuste ervaringsdeskundigen. ‘Stigmareductie’. Inzicht in mogelijkheden en deze bevorderen
Contact en informeren gemeente	Uitnodigen en overleggen met Wethouders, raadsleden en ambtenaren	Uitwisseling standpunten DSiN en partners en gemeente	Helderheid voor partijen	Medewerking gemeente aan Inclusieve agenda
Contact en informeren provincie	Persoonlijk, e-mail en telefonisch overleg met vertegenwoordiger provincie. Bijhouden website-pagina provincie	Regelmatig overleg	Schriftelijk en mondeling verslagen Webpagina	Onderling vertrouwen. Bekendheid groter publiek in provincie
Onderzoek en beschrijving van het profiel van de gemeente	Literatuuronderzoek beleid, sociale, economische en statistische cijfers en beschrijvingen gedurende looptijd project	Verwerking en beschrijving gegevens	Overzicht sociaal economische omstandigheden gemeente	Inzicht in sociaal-economische situatie van mensen met beperking en hun mogelijkheden
Onderzoek naar aanbod zorg en welzijn voor	Gesprekken/interviews met aanbieders van zorg- en	Verwerking gegevens. Uitwisselen	Overzicht zorg en welzijn aanbod en de knelpunten	Inzicht in zorg en welzijn van mensen met een

bevolking	welzijnsdiensten. Betrekken bij acties	standpunten	in de gemeente	beperking
Onderzoek leefsituatie bewoners	Gesprekken met individuele bewoners met en zonder een beperking/interviews	-Open interviews/gesprekken -		Inzicht in leefsituatie bewoners
Ontmoetingen groepen bewoners met en zonder beperking	Participatiefilm uitvoeren	Mensen met en zonder beperking maken samen films	7 korte films en overzicht films	Kennis over elkaar. Stigma reductie
	Burgers en Politici bijeem tijdens filmpresentaties	Overleg over mogelijkheden en problemen in het dorp in ongedwongen sfeer Gesprekken over De inclusieve gemeente	Vier openbare Bijeenkomsten, bekendheid in dorp en gemeente Ambtenaren brengen aandachtspunten naar de raad	Inzicht in elkaars wensen, mogelijkheden en beperkingen dorpsbewoners Meer kennis bij ambtenaren en raadsleden om mogelijkheden te bevorderen
	Interview over de inclusieve gemeente Nijkerk tijdens radio- uitzending	Interview/gesprek organisatoren op radio	Bekendheid bij breed publiek binnen en buiten gemeente	Bekendheid project Inclusieve gemeente. Inzicht in mogelijkheden
	Bijeenkomst van bewoners en organisaties in Dialogogroep Economie en bedrijfsleven	Groepsgesprek met over bevorderen werk voor de doelgroep	Opzetten van fietsenwerkplaats en serviceteam met en voor mensen met een beperking	Inzicht in obstakels en wensen, mogelijkheden en beperkingen jongeren en bevorderen participatie dorpsbewoners
	Bijwonen van c.q. participeren in door derden georganiseerde bijeenkomsten in gemeente	Participeren in bijeenkomsten en vertellen over het project	Bekendheid bij breed publiek binnen gemeente	Bekendheid project IWiN. Inzicht in mogelijkheden
Ontmoetingen bewoners met beperking en buitenwereld	UWV workshop over Project Inclusieve gemeenten aan de VU- Medisch Centrum met bewoners van Nijkerk	Presentatie mensen, aanpak en resultaten en zaal discussie	Bereiken van onderzoekers en uitvoerders sociale zekerheid	Landelijke bekendheid project Inclusieve gemeente. Wijzen op hindernissen en mogelijkheden
	Presentatie op landelijk congres Focus op Kennis en onderzoek Utrecht en Amersfoort en Ede	Samen met mensen met een beperking uit Nijkerk werden Teken- Workshops gegeven over Inclusie in de	Bereiken van uitvoerders sociale zekerheid	Opmaat voor living Labs in programma Gewoon Bijzonder: Nationaal (onderzoeks) Programma Gehandicapten

praktijk

Ontmoeting en onderzoek fysieke toegankelijkheid gemeente	Participatiefilm over blinde die van station naar stadhuis loopt	Door stad lopen met blindenstok, obstakels ontwijken, geld pinnen en nummer trekken op stadhuis	Overzicht hindernissen en verbeterpunten	Inzicht in hindernissen in de gemeente en verbeterpunten voor mogelijkheden. Bereidheid gemeente dit aan te pakken
--	--	---	--	---

Verbetering leefbaarheid Gelderse dorpen

3.2.2 Het maatschappelijke belang van het project

Resultaten en gebeurtenissen zijn er volop, zoals blijkt uit tabel 3.1. Daaronder waren ook niet verwachte, zoals het besluit van de gemeente om De Postkamer te bezoeken op 7 februari 2017 om met de medewerkers te spreken over hun problemen en oplossingen. De bekendheid van het project ‘Inclusief Werk in Nijkerk’ en de bereidheid van het College en de gemeentelijke organisatie om bij te dragen neemt duidelijk toe. Nijkerk heeft wat betreft inkomen een modale bevolking en heeft vergeleken met andere gemeenten in noord Gelderland als geheel voldoende budget voor toekomstige sociale innovatie.



Filmpresentatie en discussie in stadhuis Nijkerk

Als maatschappelijk belang zien wij vooral: Meer begrip en opheffen van vooroordelen van bewoners van Nijkerk. Een bijzonder resultaat is dat onze medewerker aan het project Inclusief Werk in Nijkerk in 2017 direct betrokken is bij de discussie over de Inclusieve agenda voor het sociale domein (Gemeente Nijkerk, 2017).

En verder: Meer zelfvertrouwen bij de deelnemers. En het ontwikkelen van een voor heel Nederland bruikbare methodiek.

3.3 Publiciteit

Wij hebben onderzocht op welke manieren we met dit project publiciteit van de media konden krijgen, gevonden werden op sociale media en burgers konden interesseren. In tabel 3.2 staat een overzicht van onze input, uitvoering en de uitkomsten daarvan.

Tabel 3.2 Publiciteit en sociale media

A. Input	B. Throughput (Uitvoering)		C. Uitkomsten	
Doel en verwachting	Acties	Proces	Output	Outcome
Sociale media	Facebook pagina	Wekelijkse update van activiteiten	Groeiend aantal deelnemers en 'likes	Bekendheid in de regio
	Website DSiN	Achtergrond informatie plaatsen over project	Informereren van geïnteresseerden	Bekendheid landelijk
	Webpagina provincie vullen	Gelderland sociaal Inspiratie catalogus	Informereren van geïnteresseerden	Bekendheid in Gelderland
	YouTube pagina vullen met gemaakte korte film en films over de presentaties IWiN. Opgenomen tijdens de bijeenkomsten in Nijkerk	Opnames door filmers filmteam.	Films vertoond op diverse bijeenkomsten en beschikbaar op YouTube en internetpagina's	Landelijke bekendheid
Posters	Posters waaronder 'Meedoen in Nijkerk' opgehangen in publieke ruimten	Een viertal posters	Bekendheid van personen met een beperking en wat zij kunnen.	Stigma reductie. Bevorderen mogelijkheden
Mondelinge presentaties	Onder meer presentatie voor medewerkers gemeente en raadsleden sociaal domein samen met mensen met beperking	Discussie met gemeente en raad	Aandacht voor onderwerp op politieke inclusie agenda	Bekendheid problematiek bij raadsleden. Inclusieve gemeente betrokken bij leveren leden raadscommissie
Kranten	Actief benaderen van de schrijvende pers. Journalisten aanwezig bij het merendeel van de georganiseerde activiteiten	Een tiental aankondigingen en verslagen van bijeenkomsten, waarbij de subsidiëring door de provincie is vermeld	Artikelen in diverse plaatselijke en regionale kranten	Bekendheid in de regio
Radio	Uitzendingen van programma's op radio	Radio Nijkerk verzorgde twee uitzendingen met	Gesproken is over moeilijkheden en oplossingen om	Inzicht in mogelijkheden van mensen met een beperking en wat de

partner CareAnder
(Anja) over werk voor
jongeren en het
project

mensen met een
beperking aan
werk te laten
komen. Over hun
hindernissen en
mogelijkheden

gemeente daar aan kan
verbeteren.

4. Conclusies en aanbevelingen

Wat kunnen we leren van het project Participatiefilm en, belangrijker, wat kunnen we in de toekomst gaan ondernemen zodat meer mogelijkheden voor alle burgers ontstaan?

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op hoe kennis volgens ons overdraagbaar is. Daarna geven we de aanbevelingen voor de gemeente om mogelijkheden van mensen met een beperking te vergroten, en tenslotte gaan we in hoe Participatiefilm daarbij in te zetten.

4.1 Overdragen en leren van het project

Een van de doelstellingen van het project Inclusief Werk in Nijkerk is te onderzoeken hoe we de kennis en goede praktijken die zijn opgedaan rond Participatiefilm en 'Contact-Inteentie' breder kunnen benutten. Wij streven er naar dat de gemeente Nijkerk en anderen (gemeenten, dienstverleners) leren en in de profiteren van de resultaten van dit project, ook als zij het herhalen.

De overdraagbaarheid van een succesvol project is echter geen gemeengoed, vanwege onder meer de volgende redenen:

- a. Vaak is niet te voorspellen hoe een project verloopt en welke resultaten precies wel en niet bruikbaar blijken; al doende leert men.
- b. In de vaart van het enthousiasme over het project, komt de vraag hoe anderen er hun voordeel mee kunnen doen, vaak pas laat of aan het einde op .
- c. Kennis komt contextgebonden tot stand en is in zijn aard niet zo maar overdraagbaar. Iedere gemeente is anders en binnen een gemeente veranderen omstandigheden. Het 'learning by doing' maakt een belangrijk deel uit van de uitkomsten en de waarde van een project. Mensen doorlopen in dergelijke projecten namelijk een leercyclus, die niet vooraf uit te tekenen is.
- d. Het succes van projecten hangt vaak samen met specifieke factoren en actoren die op die plek, op dat moment samenkomen. Die ene dame in het wijkhuis die als spil functioneert, die ene werkgever met het hart op de goede plek of dat ene buurthuis dat leeg komt: vaak zijn het die factoren die eigenlijk het hele project vlot trekken. Je kunt dat niet zomaar kopiëren naar een andere plek.

De vraag is dan hoe je de behoefte aan het breder benutten van de kennis en goede praktijken die in dit project zijn opgedaan zo kunt uitwerken dat je enerzijds recht doet aan het 'learning by doing' en anderzijds stimuleert dat mensen hun kennis en ervaringen delen. Kortom, zowel een kennis-managementvraagstuk als een effectiviteitsvraagstuk .

Manieren om de spin-off van projecten te vergroten

Vanuit onze ervaringen met het IWIn project en andere Inclusieve Stad projecten zien wij drie, elkaar versterkende, mogelijkheden om de overdraagbaarheid en de spin-off van projecten te vergroten en waar Nijkerk en andere gemeenten van kunnen leren.

1. Laat deelnemers aan projecten van begin af aan meedenken en concrete afspraken maken met projectleiders en actieonderzoekers over het naar buiten brengen van hun bevindingen. Zorg dat de acties en het proces voor anderen zichtbaar, leesbaar en traceerbaar is, ook tijdens 'het werk in

uitvoering'. In ons project gebruiken wij bijvoorbeeld presentaties, krantenartikelen, websites en Facebook-pagina's (zie tabel 3.1 en 3.2) .

2. De overdraagbaarheid van kennis is geen blauwdruk, maar wel worden bevorderende en belemmerende factoren inzichtelijk gemaakt. Dit betekent dat actie-onderzoekers hun eigen project (willen en kunnen) volgen, reflecteren op hun werk en factoren en actoren en hun constellatie kunnen conceptualiseren. Dat vraagt van onderzoekers, projectleiders en stakeholders een betrokken, kritische en reflectieve houding .

3. Het ontwikkelen, gebruiken, evalueren en opnieuw bijstellen van kennis over inclusiepraktijken is een iteratief en doorlopend proces . Deze aanpak wordt ook weerspiegeld in de Verbetermethode beschreven in bijlage C. Verbetermodel, Schema 1.

Actief aansluiten bij bestaande initiatieven

Het actief meedoen met en aansluiting bij bestaande initiatieven is de sleutel tot succes binnen Inclusieprojecten. De bereidheid tot samenwerking van de vele personen en organisaties in Nijkerk was en is groot. Er is veel gesproken en gezamenlijk opgetrokken met initiatiefnemers in Nijkerk en Hoevelaken. Zoals met (vertegenwoordigers van) mensen met een beperking, de sociale ondernemers, zeer betrokken en enthousiaste welzijnsorganisaties, waaronder CareAnder, vele particuliere en publiek betrokkenen bij arbeids- en woonprojecten (J.P. Van den Bent) en de lokale overheid.

Veel bewoners zonder beperking kwamen door het project voor het eerst in contact met mensen met een beperking en konden ervaren dat het ook gewoon mensen zijn. Er is een netwerk van welwillende mensen en organisaties opgebouwd. Daardoor worden meer gezamenlijke initiatieven ontplooid die de kansen vergroten voor mensen met een beperking op de diverse levensterreinen. Er is aantoonbaar meer aandacht voor het wegnemen van hindernissen voor mensen met een beperking en zelf zijn zij vaker confrontaties aangegaan die zij eerder meden.

Op basis van het onderzoek concluderen we dat 'mee doen' niet een wens is van alle bewoners. Het concentreren op bestaande initiatieven en actieve mensen die een verschil willen maken bij het vergroten van mogelijkheden van mensen met een beperking is daarmee een juiste keuze.

Passende en creatieve werkwijzen

Bij het actief aansluiten bij bestaande initiatieven is de werkwijze van belang. Kunst als uitingsvorm (o.a. video en fotografie) en plezier in het samen doen zijn belangrijke ingrediënten voor succes. Hiermee werden 'zware' onderwerpen als handicap en beperking bespreekbaar en werkbaar.

Het aan elkaar koppelen van mensen met en zonder beperking kost tijd. Het belang van 'ondersteuners', waaronder ouders, broers, zussen en vrienden met een lerende houding die bereid zijn tot wederzijdse uitwisseling van kennis en ervaring kan niet worden onderschat.

Rekening houden met de context

In de evaluatie geeft de lokale overheid (beleidsmedewerker) aan dat zij het project tot op heden geslaagd vindt en meer samenwerking tussen verschillende initiatieven constateert. Via Facebook krijgen we positieve reacties (gemiddeld aantal bezoekers 8 per week).

Daar staat tegenover dat het project bij veel bewoners in Nijkerk nog onbekend is en het nog veel inspanning en middelen vergt om meer mensen van het belang van een Inclusieve gemeente te doordringen. Daarbij komt dat veel bewoners met en zonder beperking in het verleden dusdanig zijn

beschadigd, dat zij niet geloven dat 'meer mogelijkheden voor iedereen' realiseerbaar zijn, zeker niet voor iemand met een beperking.

Een inclusieve gemeente is pas áf als alle denigrerende vooroordelen tegen kenmerken van personen zijn verdwenen. Nieuwe vooroordelen ontstaan door technologische en culturele veranderingen en daardoor komt er geen einde aan de opdracht te werken aan een inclusieve gemeente. Vandaar het belang dat de gemeenteraad en het presidium van burgemeester en wethouders begonnen zijn met het vastleggen van de in het VN-verdrag afgesproken invloed en medebeslissingsrecht van mensen met een beperking.

Wij zijn van mening dat in Nijkerk fundamenten voor de basisinfrastructuur en een referentiekader zijn gelegd, om redenen die we in de volgende paragraaf 4.2 beschrijven over de opdracht om de inclusieve agenda te realiseren.

Als belangrijk referentiekader voor nieuwe samenlevingsvormen zien we het in hoofdstuk 3 beschreven 'beleidsverbeter-model' dat goed bruikbaar is in combinatie met de genoemde 'Capability Approach' die zich richt op verbetering van mogelijkheden van burgers door overheden.

In onderstaand kader staan de belangrijkste leerpunten kort samengevat.
Het project IWiN leert ons dat inclusieve gemeenten realiseerbaar zijn door:

- *Participatief-actiegericht-onderzoek samen met onderwijs, (plaatselijke)overheid en (zorg)ondernemers*
- *Betrokkenheid van burgers met beperking onder het motto 'Niets over ons zonder ons'*
- *Medewerking bij netwerkopbouw van centrale personen bij initiatieven in de gemeente*
- *Het vergroten van mogelijkheden van jongeren en ouderen met een beperking om zelfstandig te wonen, werken, reizen en deel te nemen aan politiek, sport en cultuur etc..*
- *Overtuigen van ouders, verzorgers en hulpverleners dat jongeren en ouderen met een beperking zelfstandig dingen willen en kunnen doen*
- *Inzetten op Inclusie (gelijke kansen) op alle levensterreinen en niet alleen op deel participatie (aantallen in regulier onderwijs of bij reguliere werkgevers, zelfstandig wonenden etc..)*
- *Organiseren op wijk- en gemeente-niveau van ontmoetingen van initiatieven rond het thema participatie (=meer dan Meedoen)*
- *Samenwerking met locale professionals die zelf in de gemeente wonen en werken*

Het leert ons ook dat de stigmatisering van mensen met een beperking diep is geworteld in de samenleving en mogelijk toeneemt vanwege bezuiniging op hun inkomen en voorzieningen (afschaffing Wajong en Jeugd-GGZ). Bij het opstellen van Lokale Inclusie Agenda's moeten gemeenten daarom beducht zijn voor:

- (Personen bij) Organisaties die zeggen te handelen vanuit 'klant(cliënt)perspectief', maar dit doen zonder overleg met mensen met een beperking.
- Bewoners met een beperking en hun huishoudens die een verborgen bestaan leiden.

4.2 Werken aan Inclusie Agenda Nijkerk

De gemeente Nijkerk vindt het belangrijk dat inwoners, bedrijven en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties zelf mee kunnen praten over de toekomst van Nijkerk, Hoevelaken en Nijkerkerveen. Daarvoor is in 2016 de Dialoog 'Samen aan Zet' in het leven geroepen (Zie website gemeente Nijkerk). Met de dialoog willen de gemeente de kennis, ervaring en creativiteit van de samenleving benutten om samen keuzes te maken voor de komende jaren. Het initiatief en de

opdracht voor 'Samen aan Zet' komen van de gemeenteraad. Activiteiten en voorzieningen in de gemeente zijn voor de Dialoog onderverdeeld in vijf groepen. Het gaat dan om de dialooggroepen 'Leefstijl' (sport, cultuur en gezondheid), 'Economie en bedrijfsomgeving' (werk, bedrijven en winkels, duurzaamheid en recreatie), Veiligheid en handhaving (openbare orde, regels en vergunningen), Wonen en woonomgeving. De groepen krijgen een belangrijke rol bij het opstellen van een Lokale Inclusie Agenda (Zie kader).

Meedoen en meetellen in Nijkerk

Begin 2017 schrijft de gemeente aan de dialooggroepen dat gestreefd wordt naar een stad waar iedereen meedoet en meetelt. 'Voor Nijkerk willen we een inclusieve samenleving die verscheidenheid verwelkomt en verschillen respecteert. Een samenleving waar men er trots op is dat alle mensen bij de samenleving betrokken zijn, eraan deelnemen en een bijdrage kunnen leveren. Een samenleving die openstaat voor iedereen.

Het principe van inclusie is 'een samenleving waarin iedereen tot zijn recht komt'. Het heeft betrekking op de insluiting, de toenemende participatie van mensen in de samenleving. Met een inclusieve samenleving bedoelen we een samenleving waarin iedereen tot zijn recht kan komen. Iedereen heeft gelijke kansen en mensen worden aangesproken op de mogelijkheden, niet op de beperkingen.

Nijkerk wil een inclusieve gemeente zijn. Hierbij is het in de eerste plaats belangrijk om eerst na te gaan in hoeverre we zelf al inclusief werken. We willen het goede voorbeeld geven. We zien het verder als gemeente als onze maatschappelijke opdracht om dit uit te dragen en hierin verdere stappen te zetten. Dit willen we doen samen met andere partijen en inwoners van Nijkerk in het verlengde van de dialoog 'Samen aan zet'. Graag lichten wij dit verder toe.'

Wij zijn zeer enthousiast over de doelstelling en aanpak van de gemeente. Om de dialogen meer vruchtbaar te maken adviseren we het volgende:

Zorg dat de dialooggroepen binding krijgen naar politieke en financiële besluitvorming. Met betrekking tot de publieke ruimten heeft een dialoog- of werkgroep vooral effect als er

1. deskundige (technisch en financieel) ambtenaren inzitten en;
2. er vooraf een zakelijk plan van aanpak wordt opgesteld; doel is dan bijvoorbeeld dat voor de komende 5-jaar de meest urgente maatregelen in kaart worden gebracht. Dus geen lijstje van wenselijkheden, maar van hoognodige stappen. De voorstellen dienen technisch en financieel goed onderbouwd te zijn. De plannen dienen uiteindelijk in de meerjarenbegroting van de gemeente te worden opgenomen. Daarom het volgende advies;
3. de ambtelijke vertegenwoordigers in de werkgroep dienen van hoog niveau te zijn of gemandateerd, maar ook door de leiding van de sector te worden aangewezen.
4. zorg dat het bedrijfsleven betrokken wordt in de dialoog. Dat kan bijvoorbeeld door belangrijke vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven op te nemen in de dialooggroep 'Economie en bedrijfsomgeving' (werk, bedrijven en winkels, duurzaamheid en recreatie).

En dan het belangrijkste advies: wijs een wethouder aan die het project (over alle beleidsdomeinen heen) onder zijn/haar verantwoordelijkheid neemt en bijvoorbeeld de dialoog- of werkgroepen installeert. Dan is helder waar de verantwoordelijkheid ligt.

4.3 Inzet van Participatiefilm

Een bevinding is dat de sociaal en economische situatie in Nijkerk sterk verschilt van die van Almere of Geldermalsen waar ook inclusieve Stad projecten lopen. Toch vinden wij basisprincipes volgens welke het proces van Inclusie kan worden vormgegeven. Belangrijk is het verbinden door contact-interventies, zoals Participatiefilm. Daardoor ontstaan ontmoetingen die mensen met een beperking 'zichtbaar' maken en hen een stem ('Voice') geven waarmee ze op kunnen komen voor hun eigen belangen.

Een deel van de mensen (oud en jong) met een beperking is lastig te bereiken vanwege een combinatie van factoren die hen zeer kwetsbaar maken, zoals beperkte financiële middelen die maatschappelijke participatie bemoeilijken. In de gemeente Nijkerk zijn er naar schatting ruim 300 'eenzame' jongeren met gedragsmoeilijkheden (schatting op basis van bevolkingsstatistiek en gesprekken met medewerkers van de maatschappelijke zorgorganisaties).

En selectie van tussen de twintig en veertig van deze jongeren kan mee doen aan een op hen afgestemd Project Participatiefilm. De selectie wordt gemaakt door lokale deskundigen (die werken voor lokale (maatschappelijke) zorg organisaties) die een inschatting maken van de kans dat de jongere een stage of baan bij een lokale onderneming kan krijgen (Zoals Bas die een match kreeg met Jumbo en nu als rijder op de vrachtwagen rijdt; zie kader in paragraaf 3.1).

Doel van de deelname is het vergroten van het sociaal netwerk van de jongeren, het verminderen van stigma, een baan vinden en de consolidatie daarvan. De aanpak is samengevat in figuur 4.1.

4.3.1 Stigmareductie

In dit geval wordt Participatiefilm ingezet voor jonge mensen met gedragsmoeilijkheden, maar een overbrugbare afstand tot de reguliere arbeidsmarkt en die niet levenslang zijn aangewezen op beschermde werkplekken. Daardoor zullen de in hoofdstuk 3 genoemde negatieve effecten van de interventie wegvallen (genoemd in paragraaf 3.1) en de positieve prevaleren.

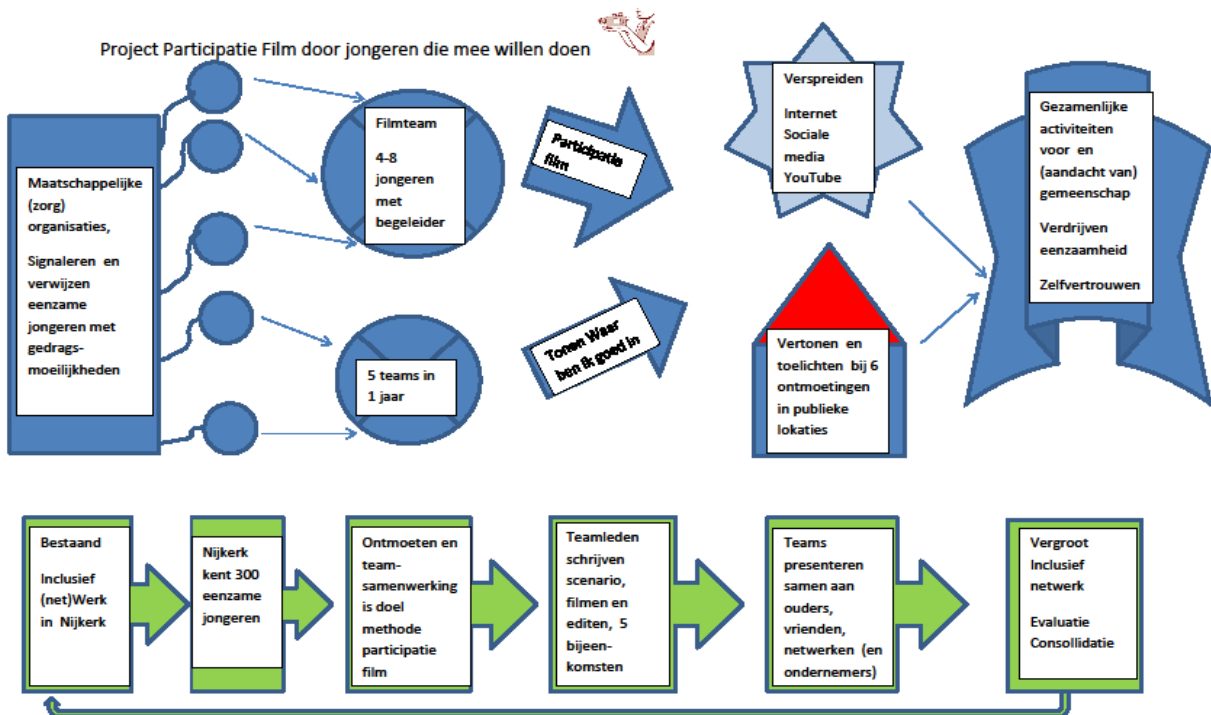
We verwachten dan per stigma aspect de volgende positieve effecten van deelname aan PF voor de deelnemers:

- 1) *het waarnemen van feitelijke discriminatie en/of vormen van uitsluiting door de betreffende persoon:* De jongeren zijn beter naar zichzelf gaan kijken. Praten hierover met andere filmteamleden. Zijn zich meer bewust van hoe de buitenwereld naar hen kijkt. Zijn zich meer bewust van wat ze wel kunnen. Ondernemen meer dingen zelf.
- 2) *de houdingen en attitudes jegens de betreffende personen:* Mensen in de omgeving erkennen de specifieke problemen van jongeren met een beperking en verzinnen oplossingen waardoor zij mee kunnen doen. Werkgevers worden bij het zien en horen van de jongeren overtuigd dat zij hen een baan kunnen bieden.
- 3) *stigma zoals de betreffende persoon deze ervaart:* Door te tonen wat zij kunnen en de gesprekken daarover met 'normale' mensen hebben de jongeren de ervaring dat vooroordelen jegens hen verminderen. Zij willen graag 'in beeld komen'
- 4) *zelfstigma of geïnternaliseerde stigma:* Door het teamwerk bij het maken en presenteren van de films verbetert het zelfvertrouwen. Praten over hoe zij ieder op hun eigen wijze door de

'normale' mensen worden beperkt in hun mogelijkheden maakt hen weerbaar. Zij willen meer zichtbaar zijn, hun kunnen tonen en bij naam genoemd worden.

5) *discriminerende en stigmatiserende praktijken in de (gezondheids)zorg, wetgeving, media en onderwijsmaterialen*: Professionals in de zorg, wetgeving, media en onderwijswereld die openstaan voor bijwonen van de presentaties en deelname aan discussies achteraf worden zich meer bewust van de beperkingen die zij zelf voor de jongeren creëren en gaan in plaats daarvan mogelijkheden creëren. De professionals krijgen meer oog en begrip voor mensen met niet zichtbare beperkingen (zoals NAH).

Figuur 4.1 Aanpak Participatiefilm tegen stigma's



De aanpak van de Participatiefilm methode is voor het overige hetzelfde zoals beschreven in de voorafgaande hoofdstukken en bijlage B. Echter zullen de presentaties zich meer dienen te richten op een publiek van grotere werkgevers. Daarvoor kan in samenwerking met hun vertegenwoordigers ingebroken worden op hun bestaande ontmoetingsmomenten, zoals we eerder deden bij de 'Opencoffee' voor kleinere ondernemers.

Bij het gebruik van sociale media dient vaker gebruik gemaakt van onder ondernemers gangbare media. Dat betekent minder Facebook en meer Instagram, Twitter en...

4.3 Hoe verder?

Ook na de projectperiode willen wij inclusie in Nijkerk borgen en realiseren. Dit door het combineren van belangen van burgers met OOO en O (Onderzoek, Onderwijs, Ondernemers en Overheid). Daarvoor zetten we onder meer een promovendus bij Disability Studies aan de VUmc in. De ervaringen in de gemeenten Nijkerk, Geldermalsen en Almere worden zo breed gedeeld. DSiN ontwikkelt graag een leidraad voor samenwerking met bewoners en verbinden van hun initiatieven,

zodat gemeenten in de eigen omgeving en op maat zelf aan de slag kunnen (De Vos & Schippers 2016). Het is de bedoeling dat DSiN waar mogelijk actief het initiatief blijft steunen.

In 2017 krijgt het project een vervolg met een promotie-onderzoek dat wordt gefinancierd door DSiN die daarvoor in de gelegenheid is vanwege subsidie van onder meer NSGK en VSBfonds. De Inclusieve gemeenten blijft doorgaan tot 2022. Ontwikkelingen op het gebied van arbeid, de participatiewet en WMO worden onderzoeksmatig gevolgd. Zaadjes van nieuwe initiatieven zijn geplant en worden nu opgepakt door andere organisaties en bewoners in de gemeente.

In 2017 wordt gebouwd aan de nieuwe app “EBB”: volledig gericht op het ondersteunen van de participatie in de samenleving van mensen met een beperking (zie bijlage D.). De Ebb-apps zullen een persoonlijk portfolio worden voor de gebruikers, waarin men onder meer vaardigheden, talenten en ambities met een groter publiek kan delen. Het algemene doel is om voor de gebruikers een offline platform en een digitaal communicatie medium te creëren waarin de nadruk meer op de vaardigheden dan op de beperkingen komt te liggen.

Enkele conclusies uit onderzoek en bijeenkomsten door Disability Studies in Nederland.

- 1) Het van de grond krijgen en verbinden van initiatieven heeft een lange adem nodig, elke gemeente en buurt is daarbij uniek en er bestaat geen ‘blauwdruk voor inclusiviteit’ die overal toegepast kan worden. Actief meedoen van buurtbewoners, bestuurders en wijkwerkers is het belangrijkste.
- 2) Er is geen gezamenlijke definitie voor participatie en inclusie. Wel een verandering van een individuele benadering naar een huishouden-wijkbenadering.
- 3) Mensen zijn meer dan een label of etiket, mensen met het ‘label’ handicap zijn niet alleen de ontvanger, maar kunnen ook iets teruggeven of doen aan de zender, bijvoorbeeld de maatschappij.
- 4) De wisselwerking tussen mensen is van belang.
- 5) Hoe en waar wonen mensen? Dit bepaalt of mensen gaan participeren in de samenleving en op wijkniveau.
- 6) Mensen kunnen niet (eigenlijk nooit) zonder ondersteuning. Iedereen heeft ondersteuning nodig.
- 7) Participatie kan niet worden geforceerd, een individu moet ergens ‘zin in’ hebben om iets daadwerkelijk te doen of uit te voeren. Het verlangen, gusting, desire om te participeren en mee te doen moet gewekt worden.

Bibliografie

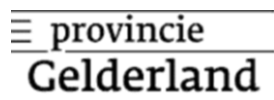
- Abma, T. Nierse, K. & Widdershoven, A. (2009). Patients as research partners in responsive research. Methodological notions for collaborations in research agenda setting, *Qualitative Health Research*.
- Albrecht, G.L, K.D. Seelman & M. Bury (eds.) (2001). *Handbook of Disability Studies*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Blume, S., & Hiddinga, A. (2010). Disability Studies as an academic field: Reflections on its development. *Medische Antropologie*, 22, 225-236.
- Brakel, W. van e.o. (2011) A roadmap to stigma reduction: an empowerment intervention, 2011, The International Federation of Anti-Leprosy Associations (ILEP) and the Netherlands Leprosy Relief (NLR), London / Amsterdam
- Brakel, W. van (2006). Measuring health related stigma, A literature review. *Psychology, Health & Medicine*, 11(3), 307-334. *Geestelijke gezondheid en stigmatisering*
- Brants, L., van Trigt, P. & Schippers, A. (2016). A short history of approaches to disability in the Netherlands. In: Hanes, R., Brown, I. & Hanes, N. (eds.). *A handbook of international history of disabilities*. London: Routledge.
- Brown, R.I. & Faragher, R.M. (2014). Quality of life in the wider world. Challenges from the field of intellectual and developmental disabilities. In: Brown, R.I. & Faragher, R.M. (Red.). *Quality of Life and Intellectual Disability . Knowledge Application to other Social and Educational Challenges*. New York: Nova Science Publishers.
- Devillé W. (op 10-03-2014) Participatief onderzoek: een methode of een visie?
www.pharos.nl/nl/over-pharos/weblog/15/participatief-onderzoek-een-methode-of-een-visie
- De Vos, E.L. (2017). Measures on prevention of disability benefit dependency and activation of young persons. Netherlands: Young persons with Health Problems and Employment. Federal office of Social Insurance (FSIO/BSV), Switzerland.
- De Vos, E.L. & Schippers, A. (2016). *Bouwen in Buurten. Wil je Meedoen? En Meebepalen?* In: G. Van Hoven (Red.) *Disability Studies in de Lage landen*. Gent.
- De Vos, EL. (2016). *Projectverslag Inclusieve gemeente Geldermalsen, Evaluatie van het project voor Provincie Gelderland en Gemeente Geldermalsen*. DSiN, Amersfoort.
- De Vos, EL. (2012). *Evaluatie proefproject Inclusieve Stripheldenbuurt in Almere*. DSiN, Amersfoort.
- De Vos, E.L. (2004). Effect meten als opmaat voor effectief reïntegratiebeleid. In: Van Genabeek & De Vos (Red.), *Verraderlijk effectief, Prestatiemeting van reïntegratie en activering deel 2*. Hoofddorp: TNO.
- De Vos, E.L. & Zwinkels, W. (2008). *Handboek meetmethoden voor effectiviteit van activerend arbeidsmarktbeleid op persoonsniveau*. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- DSiN (2013). *Introduction Program book Conference The Art of Belonging*. Amersfoort: DSiN.

- DSiN (2014). Verslag Buddy project voor Stichting Instituut GAK. Amersfoort: DSiN.
- Frissen, P.H.A. (2013). De Fatale Staat. Amsterdam: Van Gennip.
- Gemeente Nijkerk Beleidsnota's 2012-2016.
- Gemeente Nijkerk (2016). Raadsbesluit Adviesraad Sociaal Domein.
- Gemeente Breda (2009). Inclusieve wijk scan. Een meetinstrument voor GWI samenwerkingspartners, een brochure van het Bredaas Centrum Gehandicaptenbeleid. Breda: Gemeente Breda.
- Kool, J. (2009). Disability Studies in Nederland. Op het snijvlak van kennis, uitwisseling en belangen. Amersfoort: Disability Studies in Nederland.
- Nick and Chris Lurch (2006) Insights into Participatory Video a Handbook for the Field, InsightShare.
- Martin, L. & Cobigo, V. (2011). Definitions Matter in Understanding Social Inclusion. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disability*, 8, 4, p. 276-82.
- Peters R.M.H., Dadun , Zweekhorst MBM, Bunders JFG, Irwanto , van Brakel WH (2015) A Cluster-Randomized Controlled Intervention Study to Assess the Effect of a Contact Intervention in Reducing Leprosy-Related Stigma in Indonesia. *PLoS Negl Trop Dis* 9(10): e0004003. doi:10.1371/
- Peters R. M. H., Zweekhorst M. B. M., van Brakel, W. H. c, J. F. G. Bunders and Irwanto (2016), 'People like me don't make things like that': Participatoryvideo as a method for reducing leprosy-related stigma. *GLOBAL PUBLIC HEALTH*, Routledge, Taylor&Francis Group.
- Peters, R.M.H. (2016). Stigma. Disertatie VUmc, Nederland.
- Saini, M., & Brown, I. (2010). InFormation: A model for knowledge transfer and exchange (KTE). Toronto, Canada: Centre of Excellence for Child Welfare.
- Schippers, A.P. (2010). Quality of life in Disability Studies. *Medische anthropologie*, 22, 2, p. 277-287.
- Schippers, A. & van Heumen, L. (2014). The Inclusive City through the lens of Quality of Life. In: Brown, R.I. & Faragher R.M. (red.). *Quality of Life and Intellectual Disability . Knowledge Application to other Social and Educational Challenges .* New York: Nova Science Publishers.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2014). *Zorg Beter Begrepen. Verklaringen voor de groeiende vraag naar zorg voor mensen met een verstandelijke beperking .* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Stiegler, B. (2006) *Per toeval Filosoferen, Filosofie in Dialoog*, Klement/Pelkmans.
- Visser T. (2014). Verslag Buddy project voor Stichting Instituut GAK. Amersfoort: DSiN
- Wholey, J. S., Hatry, H. P. & Newcomer, K. E. (2010). *Handbook of practical program evaluation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- World Health Organisation (2011). *World Report on Disability*. Geneve: WHO.

INCLUSIEVE GEMEENTE

NIJKERK

Met dank aan:



INCLUSIEVE GEMEENTE

NIJKERK



CHAMP Advies en Onderzoek

Euphoniumweg 12

1312xj Almere

www.eldevos.com